

Onveilig vrijen en tienerzwangerschap nader verklaard

Een onderzoek naar de invloed van wijkenmerken op onveilig vrijen en tienerzwangerschap

Masterthesis Algemene Sociale Wetenschappen

Naam: Marleen van Tongeren

Instelling: Universiteit Utrecht

Begeleider: Freek Bucx

Datum: Juli 2009

Inhoudsopgave

	Pagina
Tienerzwangerschappen: achtergrond en verklaring	
§ 1.1 Achtergrond en probleemstelling	1
§ 1.2 Theoretisch kader	6
§ 1.3 Conclusie	17
§ 1.4 Onderzoeksvraag en hypothesen	19
§ 1.5 Relevantie en ASW-verantwoording	21
Methode van onderzoek	
§ 2.1 Dataverzameling	23
§ 2.2 Operationalisering	26
Analyse	
§ 3.1 Beschrijvende resultaten	35
§ 3.2 Verklarende resultaten	38
Discussie en conclusie	
§ 4.1 Discussie	45
§ 4.2 Algemene conclusie	51
Literatuurlijst	52
Appendix	55

Abstract

In this study the relation between neighbourhood contexts and having unprotected sex and teenage pregnancy is examined. To examine these relations, data from the Young Students Study were used. These data exist of a sample of 1514 12-17 year old adults living in Capelle aan den IJssel. Neighbourhood factors were collected in a Neighbourhood Web Survey, existing of 411 inhabitants of Capelle aan den IJssel above the age of 18. Other demographic factors were collected from the Buurmonitor Capelle aan den IJssel, which was constructed by the Gemeente Capelle aan den IJssel.

This study is the first to make use of the neighbourhood as a context to explain sexual risk behaviour, making use of theories that helped explain other problem behaviour. Hypotheses are drawn up about social cohesion, social control and norms and values. Sexual attitudes, sexual behaviour and teenage pregnancy were analyzed by using logistic regression analysis. The most important results were the influence of individual factors such as education, age and gender. It turns out that neighbourhood contexts are not as influencing as was expected. There were no significant effects of neighbourhood contexts found, except for the amount of social control. Adolescents who experience high social control are less likely to have unprotected sex. Another interesting significant outcome was found on teenage pregnancy: teenage girls who live in neighbourhoods with a high volume of migration are more likely to become pregnant before they have reached the age of twenty.

Tienerzwangerschappen: achtergrond en verklaring

§ 1.1 Achtergrond en probleemstelling

1.1.1 Inleiding

In dit onderzoek staan onveilig vrijen en tienerzwangerschap centraal. De focus wordt hierop gelegd, omdat een zwangerschap een ingrijpende gebeurtenis is die zowel het leven van de moeder als dat van het kind beïnvloedt. Een tienerzwangerschap houdt in dat een meisje zwanger raakt voor haar 20^e levensjaar. Omdat onveilig vrijen als voorloper van tienerzwangerschap beschouwd kan worden wordt ook dit gedrag in dit onderzoek onder de loep genomen.

De vraag die centraal staat is de vraag in hoeverre kenmerken van een wijk verband houden met onveilig vrijen en tienerzwangerschappen. De wijk is een interessant onderzoeksveld, zeker gezien de maatschappelijke ontwikkelingen van de afgelopen jaren. Zo zijn vrouwen meer gaan werken, is het aantal scheidingen opgelopen en is er steeds meer sprake van individualisering. Dit heeft ertoe geleid dat nucleaire families een mogelijk kleinere rol zijn gaan spelen, en dat deze rol deels overgenomen wordt door andere contexten waarbinnen een kind opgroeit, zoals kinderopvang, scholen of de wijk. Aan de andere kant hebben er binnen wijken ook allerlei processen plaatsgevonden (zoals hogere mobiliteit of een toenemende mate van etnische heterogeniteit) die ertoe hebben kunnen leiden dat de buurt of wijk als setting minder invloedrijk is geworden.

In dit literatuuronderzoek zullen, na een korte achtergrondschems van tienerzwangerschappen in Nederland, eerst verklarende factoren op verschillende niveaus worden weergegeven. Daarna zullen de belangrijkste theorieën over de relatie tussen wijkenmerken en probleemgedrag van jongeren worden besproken. Vervolgens zal gefocust worden op een specifieke theorie die probleemgedrag vanuit de wijk verklaart en zullen verschillende theorieën binnen het paradigma van sociale cohesie en sociale controle uiteen worden gezet. Aan de hand van een theoretisch model zullen deze theorieën worden toegepast op onveilig vrijen en tienerzwangerschap. Afsluitend zal in de conclusie een overzicht worden gegeven

van de belangrijkste theorieën en onderzoeksresultaten over de relatie tussen wijkenmerken, onveilig vrijen en tienerzwangerschappen.

1.1.2 Tienerzwangerschappen

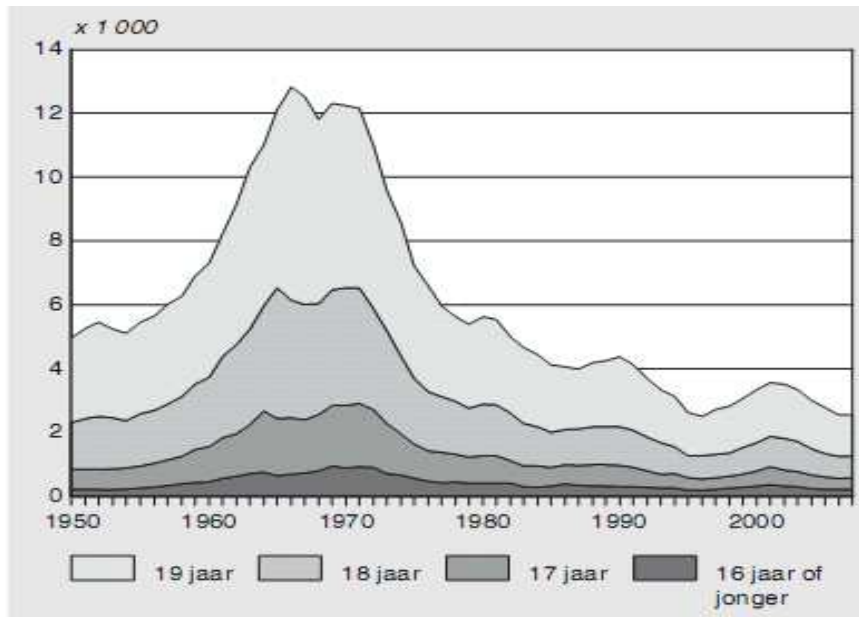
Ten opzichte van andere Europese landen is Nederland een land waar relatief weinig tienerzwangerschappen voorkomen (CBS, 2007). Dit wil echter niet zeggen dat tienerzwangerschappen in Nederland geen probleem vormen. In de jaren '90 is gebleken dat wanneer de overheid haar aandacht op tienerzwangerschap laat verslappen, het aantal tienerzwangerschappen toeneemt. Daarnaast zijn er bepaalde groepen waarbij tienerzwangerschap vaker voorkomt, namelijk bij meisjes van Surinaamse en Antilliaanse afkomst (CBS, 2007). Tienerzwangerschappen hebben overigens ook een grote invloed op latere leeftijd; de kans op het vroegtijdig verlaten van school wordt groter en de kans om te trouwen wordt kleiner (Fergusson, Horwood & Woodward, 2001). De gevolgen hiervan werken dus nog lange tijd door. Meisjes die jong moeder worden hebben vaak al een lage sociaal-economische status en het krijgen van een kind heeft daar meestal geen gunstige invloed op (CBS, 2008). Ook voor het kind zelf heeft het hebben van een tienermoeder negatieve gevolgen: kinderen van tienermoeders hebben meer kans niet gewild te zijn, ter adoptie afgestaan te worden en het minder goed te doen op het gebied van ontwikkeling, zowel op lichamelijk als psychologisch vlak (Gold, Kennedy, Connell & Kawachi, 2002).

Uit de meest recente cijfers blijkt dat van de duizend pasgeboren baby's in Nederland er veertien een moeder hebben die jonger is dan 20 jaar. Verder is er een dalende trend te zien vanaf 2002 (CBS, 2008; zie figuur 1.1). Ondanks deze daling is het aantal tienerzwangerschappen onder allochtone meisjes aanzienlijk hoger gebleven dan onder autochtone meisjes.

Ook zijn er cijfers van het aantal tienerzwangerschappen per provincie beschikbaar (CBS, 2006). Daaruit blijkt dat tienerzwangerschappen het meest voorkomen in Zuid-Holland, en dan achtereenvolgens in Noord-Holland, Noord-Brabant, Gelderland, Limburg, Overijssel, Utrecht, Friesland, Groningen, Flevoland, Drenthe en het minst in Zeeland.

Omdat doelgroepen steeds veranderen blijft preventie van tienerzwangerschappen belangrijk (CBS, 2008). Onderzoek naar de relatie tussen wijkeffecten en tienerzwangerschappen is in dit kader dan ook zeker van belang omdat de vorm en noodzaak van preventie dan op wijkniveau kan worden bepaald.

Figuur 1.1: Aantal levendgeborenen uit tienermoeders naar leeftijd moeder

Bron: CBS, Den Haag: 2008

1.1.3 Verklarende factoren op verschillende niveaus

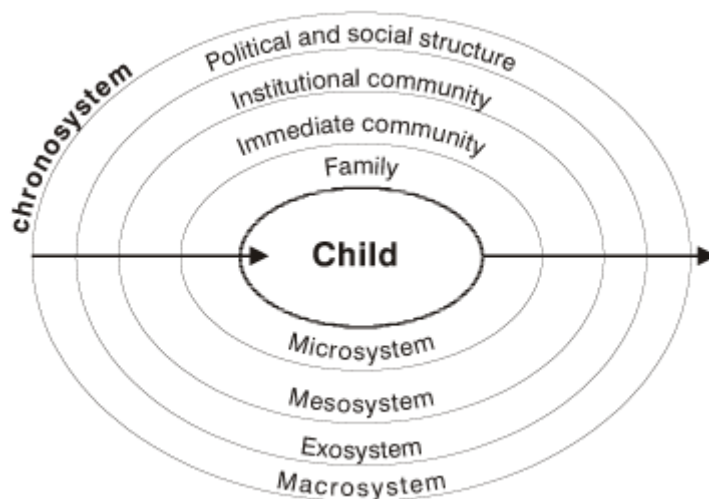
Tienerzwangerschap bij jongeren is een complex probleem. Zowel op micro-, meso- als macroniveau zijn er factoren aan te wijzen die een verklaring kunnen bieden voor de kans op tienerzwangerschap. Zo spelen bijvoorbeeld psychologische en genetische aspecten mee: de één ontwikkelt zich op seksueel gebied sneller dan de ander, zowel in geestelijke als in fysieke zin. In een rapport van Van Berlo, Vanwesenbeeck en Wijzen (2005) worden, naast een aantal andere individuele kenmerken, sociaal-economische status en opleidingsniveau als mogelijke achtergrondkenmerken van tienerzwangerschap aangestipt. Bij het opleidingsniveau gaat het om het effect op anticonceptiegebruik. Hoger opgeleide meisjes zouden een beter toekomstbeeld hebben dan lager opgeleide meisjes en daarom ook consequenter zijn in het gebruik van anticonceptiemiddelen. Verder verhoogt een lagere sociaal-economische status (gemeten in het wel of niet naar school gaan en het wel of niet hebben van werk) de kans op tienerzwangerschap.

Bronfenbrenner heeft in 1979 een ecologisch model ontwikkeld waarin hij heeft getracht de complexiteit van probleemgedrag bij jongeren weer te geven (in Bronfenbrenner, 1994). Hierin onderscheidt hij verschillende omgevingssystemen, namelijk het microsysteem, het mesosysteem, het exosysteem en het macrosysteem. Later is hier het chronosysteem aan

toegevoegd. Aan de hand van deze omgevingssystemen zal hieronder verder worden ingegaan op de literatuur aangaande de relatie tussen de omgeving en tienerzwangerschappen.

In het microstelsel zijn vooral familie, leeftijdgenoten, school en werkplek invloedrijke settings (Bronfenbrenner, 1994). Het mesostelsel geeft interacties tussen twee of meer settings weer, bijvoorbeeld tussen de leden van een gezin. Het exostelsel beslaat factoren die gerelateerd zijn aan de omgeving van de betreffende persoon, zoals de relatie tussen thuis en de werkplek van ouders. Het gaat hier om indirecte invloeden. Het macrostelsel bevat allerlei normen, waarden en houdingen van de maatschappij of cultuur waarin het micro-, meso- en exostelsel passen. Het chronostelsel betreft het begrip 'tijd' hierbij, waarbij het gaat om veranderingen over de tijd in zowel het individu als de omgeving (Bronfenbrenner, 1994). Het ecologische model van Bronfenbrenner gaat dus uit van een grote rol van de context waarbinnen een individu leeft. Daarom zal er bij het verklaren van tienerzwangerschap ook rekening moeten worden gehouden met contextuele kenmerken op verschillende niveaus. De verschillende contexten volgens Bronfenbrenner (1994) zijn weergegeven in figuur 1.2.

Figuur 1.2 Ecologisch model Bronfenbrenner

Bron: Scielo Brazil, 2004

Dat het gezin van herkomst als omgevingscontext van invloed is op tienerzwangerschappen blijkt ook uit eerdere onderzoeken. Meisjes die in een eenoudergezin of gebroken gezin wonen hebben meer kans om jong zwanger te raken dan meisjes die uit een stabiel gezin komen. Ook de leeftijd waarop hun eigen moeder zwanger werd speelt mee: voor kinderen

van jonge moeders is de kans groter dat ze zelf op jonge leeftijd zwanger raken (van Berlo et al., 2005). Manlove (1997) verklaart dit laatste vanuit een aantal mediërende factoren. Zo zou het herhalend patroon van dochters van tienermoeders verklaard kunnen worden vanuit de gedepriveerde familieomgeving waarin zij opgroeien. Ten tweede zouden zij hun eerste menstruatie op vroegere leeftijd hebben, wat geassocieerd wordt met een groter risico op tienerzwangerschap. Ten derde is het opleidingsniveau van belang; dochters van tienermoeders hebben vaak een lager opleidingsniveau ten opzichte van dochters van moeders die op latere leeftijd kinderen hebben gekregen. Tot slot zouden dochters van tienermoeders een voorkeur hebben voor het stichten van een gezin op jongere leeftijd. Uitgezonderd van de timing van de eerste menstruatie zijn al deze verklaringen statistisch ondersteund. Blijkbaar is hier dus sprake van een intergenerationeel overdrachtspatroon.

In een ander rapport komt verder nog naar voren dat het leven in een zwak sociaal-economisch milieu meisjes belemmert om zichzelf op persoonlijk, cognitief en seksueel gebied te ontwikkelen en dat zij daarom op jongere leeftijd seks hebben (van Lee & Wijsen, 2006).

Het model van Bronfenbrenner is functioneel omdat het belang van de context naar voren komt en omdat er aangegeven wordt dat naast individuele kenmerken de maatschappij ook een grote rol speelt. Omdat in veel onderzoek naar tienerzwangerschappen de aandacht wordt gelegd op factoren op microniveau, en dan voornamelijk in de gezins sfeer en op individueel niveau, maar nog niet zozeer op factoren op wijkniveau, wordt in dit onderzoek gefocust op de relatie tussen tienerzwangerschap en een specifieke context op microniveau, namelijk de wijk waarin kinderen zijn opgegroeid of wonen. De wijk wordt in dit onderzoek gedefinieerd als een sociaal verband waarbinnen dagelijkse handelingen worden verricht, maar waar ook gebruik wordt gemaakt van voorzieningen en bewoners elkaar ontmoeten en zich met elkaar of met de wijk identificeren. Zeker voor kinderen is de wijk, na het gezin en de school, een belangrijke omgevingscontext waarbinnen zij opgroeien. Vaak gaan ze naar school in de wijk waar ze wonen, of in ieder geval dicht in de buurt, en bevinden veel vriendjes zich dan ook in diezelfde wijk. Ook ondernemen kinderen vaak activiteiten in hun wijk, zoals het spelen op speelveldjes of het beoefenen van bepaalde sporten. Naar de invloed van school en gezin is veel vaker onderzoek gedaan dan naar de invloed van de wijk als context. Juist daarom richt dit onderzoek zich voornamelijk op de wijk als context die (mede) bepalend is voor gedrag dat jongeren vertonen. Onveilig vrijen wordt hierbij gezien als een voorloper van tienerzwangerschap en wordt daarom ook onderzocht.

§ 1.2 Theoretisch kader

Dat wijkenmerken een effect hebben op gedrag van jongeren is al uit meerdere onderzoeken gebleken (onder andere Duncan & Raudenbusch, 1999; Brooks-Gunn, Duncan, Kato Keblanov & Sealand, 1993; Harding, 2003). De relatie tussen wijkenmerken en de kans op tienerzwangerschap is echter nog nauwelijks onderzocht. Dat er een relatie bestaat is al wel naar voren gekomen (Hogan & Kitawa, 1985; Crane, 1991). Er is namelijk aangetoond dat het leven in een ‘slechte’ buurt (gemeten aan de hand van sociaal-economische status) de kans op tienerzwangerschap vergroot. Het is echter niet duidelijk waarom deze relatie bestaat of hoe deze causaal in elkaar steekt. Omdat een verklarend theoretisch mechanisme vooralsnog ontbreekt wordt in dit onderzoek bekeken in hoeverre theorieën over de relatie tussen wijkenmerken en jeugddelinquentie toegepast kunnen worden op onveilig vrijen en tienerzwangerschap. Hoewel iedere soort probleemgedrag op zichzelf staat, gaan verschillende soorten probleemgedrag vaak gepaard met andere soorten probleemgedrag (bijvoorbeeld delinquent gedrag en spijbelen), en zijn er vergelijkbare oorzaken aan te wijzen (Jonkman, Boers, van Dijk & Rietman, 2006).

1.2.1 Belangrijke theorieën over wijkeffecten

In 1987 publiceerde Wilson *‘The Truly Disadvantaged’*, over de effecten van wijk, familie en cultuur op kinderen en adolescenten (in Newman & Small, 2001). Volgens Wilson zorgden bepaalde veranderingen in de stad in de jaren ‘70, zoals industrialisatie en de afname van banen voor laagopgeleiden, ervoor dat de werkloosheid onder zwarte mensen enorm toenam. Daarbij trokken hoger opgeleide mensen weg uit de binnenstad en dit leidde tot een nieuwe ‘onderklasse’ van eenoudergezinnen, mensen met uitkeringsafhankelijkheid, werkloosheid en andere sociale problemen. Deze concentratie van armoede vergroot de kans op werkloosheid, vroegtijdig verlaten van school, criminaliteit en ongetrouwd zwanger raken (Newman et al., 2001). In reactie op deze publicatie zijn steeds meer onderzoekers zich met het onderwerp wijkeffecten bezig gaan houden. De belangrijkste vraag hierbij is hoe het kan dat de samenstelling van een wijk invloed heeft op zijn inwoners, dus welke onderliggende mechanismen een rol spelen. Volgens Newman et al. (2001) kunnen hierin twee soorten mechanismen worden onderscheiden: socialisatiemechanismen, die beschrijven hoe wijken socialiserend werken voor degenen die er in opgroeien, en instrumentele mechanismen, die

beschrijven hoe wijkomstandigheden individuele ontwikkeling kunnen limiteren of juist versterken.

Binnen de socialisatiemechanismen worden individuen gezien als (passieve) ontvangers van sterk socialiserende krachten, waardoor degenen die in een bepaalde wijk opgroeien gevormd worden in het vertonen van bepaalde gedragspatronen. Socialisatiemechanismen richten zich daarom vooral op kinderen en adolescenten. Er bestaan zes verschillende socialisatiemechanismen (Newman et al., 2001). Het epidemische model (Jencks & Mayer, 1990; in Newman et al., 2001) is gebaseerd op de kracht van invloeden van leeftijdsgenoten/vrienden om probleemgedrag te verspreiden. Wanneer veel leeftijdsgenoten bepaald gedrag vertonen, zal het kind door socialisatie ditzelfde gedrag gaan vertonen. Het collectieve socialisatiemodel (Jencks & Mayer, 1990; in Newman et al., 2001) stelt dat de afwezigheid van succesvolle rolmodellen in een wijk ertoe leidt dat kinderen minder kans hebben succes voor zichzelf te bewerkstelligen. Het institutionele model gaat ervan uit dat instituties in de wijk een nog grotere rol spelen dan burenen zelf. Burenen die verbonden zijn aan bepaalde instituties in de wijk (zoals leraren en politieagenten) zullen jonge mensen in de wijk slechter behandelen wanneer de wijk arm of slecht is. Het linguïstische isolatiemodel van Massey en Denton (1993; in Newman et al., 2001) verwijst naar de socialisatie van Afro-Amerikaanse kinderen in arme, gesegregeerde wijken in Amerika. Volgens deze theorie raken zwarte kinderen in deze omstandigheden geïsoleerd van de standaard Amerikaanse taal, waardoor zij het slechter doen op school en meer moeite hebben met het vinden van een baan. Het vijfde model is het model van zogenaamde relatieve deprivatie, dat inhoudt dat arme kinderen beter af zijn in arme wijken dan in rijke wijken. Omdat individuen hun situatie of positie evalueren aan de hand van hun burenen (of klasgenoten) zullen arme kinderen in rijke wijken eerder een negatief beeld over zichzelf krijgen, wat vaak leidt tot deviant gedrag of moeite hebben zich aan te passen. Het laatste model is het tegengestelde culturele model van Massey en Denton (1993; in Newman et al., 2001), waarbij segregatie of armoede ertoe leidt dat wijkbewoners een cultuur ontwikkelen die tegen de heersende normen en waarden ingaat.

In tegenstelling tot bij de socialisatiemechanismen ligt de focus bij instrumentele mechanismen meer bij volwassenen dan bij kinderen en adolescenten. De belangrijkste theorie hierbij is het isolatiemodel (Elliot, 1999; in Newman et al., 2001), dat stelt dat het wonen in een arme wijk of een wijk met een hoog werkloosheidsgehalte mensen isoleert van sociale netwerken van mensen die wel werken, waardoor het moeilijk wordt om informatie

over mogelijke banen te verkrijgen. Volgens het bronnenmodel van Brooks-Gunn et al. (1993; in Newman et al., 2001) is het in arme wijken moeilijk voor ouders om hun kinderen effectief op te voeden, omdat zij minder toegang hebben tot institutionele hulpbronnen zoals scholen, kinderopvang en recreatiemogelijkheden. De laatste theorie is er één van Massey en Denton (1993; in Newman et al., 2001), waarbij wordt gefocust op etnische segregatie in een wijk. Zwarte mensen hebben moeite een politieke organisatie op te zetten omdat wijkgerichte voordelen die voor hen van belang zijn niet gelden voor mensen met een andere etniciteit. Als gevolg hiervan zijn zij niet in staat bronnen aan te trekken die fatsoenlijke scholen en speelplaatsen voor hen kunnen verschaffen.

Voor de meeste van deze modellen is weinig tot geen theoretische en empirische ondersteuning gevonden. Vaak zijn data niet systematisch verzameld of zijn verklaringen niet goed doordacht (Newman et al., 2001). Bevindingen laten echter wel degelijk zien dat het opgroeien in een arme wijk negatieve effecten heeft op iemands levensloop ten opzichte van het opgroeien in een welgestelde wijk (Brooks-Gunn et al., 1993). Onderzoek naar de relatie tussen wijkeffecten en het vertonen van bepaald gedrag zal zich dus op andere aspecten moeten richten. De vraag die blijft hangen is waarom juist de wijk een invloed heeft op adolescenten. Volgens Harding (2003) is deze invloed groot omdat sociale interactie tijdens de adolescentie vaak plaats vindt buiten de familie. Het is ook de periode waarin houdingen en waarden worden gevormd over educatie en seksualiteit en waarin belangrijke beslissingen worden genomen (Harding, 2003). Op deze manier zouden welgestelde burens, instituties of vrienden hun normen en waarden over kunnen brengen, waardoor adolescenten gezonde, doordachte keuzes maken in hun leven. Harding laat zien dat het wonen in een arme wijk negatieve consequenties heeft voor de kans op vroegtijdig schoolverlaten en tienerzwangerschap, deze wordt namelijk groter. Dit heeft onder andere te maken met het feit dat rolmodellen vaak afwezig zijn. Ook kan er sprake zijn van sociale isolatie of van zwakke sociale instituties in een wijk (Harding, 2003).

Blijkbaar speelt de wijk dus juist in de tijd van de adolescentie een belangrijke (socialiserende) rol. Deze socialisatie komt niet zomaar uit de lucht vallen maar heeft te maken met bepaalde mechanismen. Jongeren moeten bijvoorbeeld wel verbonden zijn met hun wijk, wil deze socialisatie plaatsvinden. Interacties maken socialisatie mogelijk. Over interacties en binding met de wijk in relatie tot probleemgedrag van jongeren wordt in de literatuur vaak gesproken. Daarom zal nu verder worden ingegaan op de relatie tussen het

opgroeien in een wijk en het vertonen van bepaald gedrag aan de hand van algemene bindingstheorieën, en vervolgens zullen bindingstheorieën met betrekking tot de wijk worden besproken.

1.2.2 Algemene theorieën over binding

De integratietheorie van Durkheim

Een van de belangrijkste hoofdvragen binnen de sociologie is het cohesievraagstuk. Hoe kan het dat mensen samenleven zonder elkaar de kop in te slaan? En waarom houden mensen zich soms wel aan geldende regels en soms niet?

Binnen het structureel functionalisme hebben een aantal sociologen zich bezig gehouden met dit vraagstuk. De grondlegger van het structureel functionalisme, Emile Durkheim (1893; in Ultee, Arts & Flap, 2003), bestudeerde, in navolging op Comte (1838) en Tocqueville (1835, beide in Ultee et al., 2003), de mate van samenhang in een samenleving. Hierbij richtte hij zich vooral op het fenomeen zelfdoding. Durkheim vroeg zich af waarom er verschillen waren tussen het aantal zelfdodingen onder protestanten en katholieken. Hij kwam toen tot de integratietheorie: hoe hechter de leden van een samenleving in een bepaalde intermediaire groepering zijn geïntegreerd, des te meer leven ze de normen en waarden van deze groepering na, en des te minder wijken zij van deze normen en waarden af (Ultee et al., 2003: 106). Een intermediaire groepering kan een kerkgenootschap zijn, maar bijvoorbeeld ook een politiek verband, een vriendengroep, een familie of een wijk.

De integratietheorie van Durkheim werd verder uitgewerkt door Parsons (1973, in Ultee, Arts & Flap, 2003). Hij voegde hier de socialisatie- en internaliseringshypothese aan toe, die inhoudt dat mensen de normen en waarden van een intermediaire groepering nog beter zullen naleven wanneer deze normen en waarden zijn geïnternaliseerd, oftewel min of meer zijn doorgegeven aan de leden.

De integratietheorie van Durkheim en de uitbreiding van Parsons liggen ten grondslag aan vele andere theorieën over sociale cohesie. Een van de eersten die de link legde tussen sociale cohesie en crimineel gedrag/probleemgedrag bij jongeren was Hirschi (1969; in Weerman, 2000). Deze theorie zal nu worden beschreven.

De sociale controle theorie van Hirschi

Volgens de sociale controle theorie van Hirschi (1969; in Weerman, 2000) wordt crimineel gedrag van jongeren versterkt wanneer de binding met de samenleving zwak is. Wanneer er een sterke binding is worden normen en waarden nageleefd, maar wanneer de binding zwak is wordt het individu steeds vrijer en kan het afwijken van geldende normen en waarden, zoals Durkheim (1893; in Ultee et al., 2003) ook al stelde. Hirschi verbindt hier echter een meer psychologische dimensie aan. Volgens Hirschi kunnen mensen op vier manieren verbonden zijn aan de samenleving. De eerste is 'attachment', waarbij het gaat om bindingen met andere personen zoals vrienden, familie, klasgenoten en onderwijzers. Wanneer jongeren zich sterk verbonden voelen met anderen zullen zij minder snel de regels overtreden, andere mensen doen dit immers ook niet. Ook lopen zij het risico dat banden geschaad worden. De tweede is 'commitment', wat duidt op de verplichtingen die iemand heeft (ook wel conventionele activiteiten genoemd). Dit kan bijvoorbeeld werk zijn. Hoe meer iemand investeert in conventionele activiteiten, hoe groter het risico is dat men verlies lijdt wanneer crimineel gedrag wordt vertoond. Het derde element is 'involvement', oftewel de tijd die iemand besteed aan conventionele activiteiten. Hoe meer tijd er besteed wordt aan conventionele activiteiten, des te minder tijd blijft er over om crimineel gedrag te plegen. De laatste manier is 'belief', wat duidt op het geloof dat iemand heeft in de geldende normen, waarden en regels. Hoe meer iemand hierin gelooft, des te kleiner is de kans op crimineel gedrag (Weerman, 2000).

Hirschi stelt dus in feite dat hoe zwakker de banden van een jongere met de samenleving zijn, hoe groter de kans op delinquent gedrag is, omdat de jongere zich als een vrij individu gaat bewegen en steeds minder te verliezen heeft.

De sociale controle theorie is veelvuldig getoetst (Hindelang, 1973; Krohn & Massey, 1980; Junger-tas et al., 1983; in Weerman, 2000), en verbanden tussen delinquent gedrag en gebrek aan binding met ouders, school en geloof in de geldende normen en waarden zijn hierbij regelmatig aangetoond.

Toch kent de theorie volgens Weerman (2000) een aantal belangrijke tekortkomingen. Zo zijn volgens hem de centrale begrippen vaag en daarom moeilijk te operationaliseren. Wat is nou precies binding met de samenleving? Daarnaast noemt Hirschi in zijn theorie niets over de invloed van slechte vrienden, terwijl uit onderzoek blijkt dat er een relatie bestaat tussen het hebben van delinquente vrienden en delinquent gedrag (Elliot et al., 1985; Matsueda & Anderson, 1998; in Weerman, 2000). Verder wordt niet aangegeven hoe gedrag zich in de

loop van de adolescentie ontwikkelt en wie er wel en wie er niet crimineel blijven. Tot slot ontbreekt volgens Weerman de maatschappelijke context. Individu en gezin staan centraal, maar wat is de invloed van de maatschappij?

Weerman (2000) komt met een alternatief voor Hirschi's theorie, die hij 'bindingentheorie' noemt. Daarbij onderscheidt hij drie typen bindingen: persoonlijke (relaties met vrienden, kennissen en familie), institutionele (verplichte relaties met instituties) en morele (binding met het normen- en waardenstelsel). Deze bindingen kunnen zowel op niet-delinquente als op delinquente personen of instellingen betrekking hebben.

Hij wijst hierbij op het ontstaan van bindingen, deze ontstaan namelijk niet zomaar. Op maatschappelijk niveau is er sociale cohesie nodig om bindingen tot stand te laten komen. Factoren als sociale ongelijkheid, etnische segregatie en ruimtelijke segregatie zijn bepalend voor de mate van binding die jongeren hebben, en met wie ze die binding hebben. Daarnaast zijn bindingen geen vaststaande, maar dynamische processen die kunnen veranderen door bijvoorbeeld een verhuizing (Weerman, 2000). Sociale cohesie moet van twee kanten komen; de wijk moet open staan voor bindingen zodat jongeren zich ergens aan kunnen binden. Er moet dus een bindend geheel zijn waarin zowel bindingen vanuit de jongere als bindingen vanuit de wijk tot stand kunnen komen. Omdat de theorie van Hirschi uitgaat van jongeren is het belangrijk deze aspecten te bekijken vanuit de jongeren zelf; of zij zich verbonden voelen met de wijk waarin zij wonen en in hoeverre zij sociale controle binnen de wijk ervaren.

Op de invloed en dynamiek van bindingen per wijk zal nu verder worden ingegaan aan de hand van de sociale desorganisatietheorie en 'collective efficacy'. Door middel van deze begrippen zal geprobeerd worden een verklaring te geven waarom de mate van binding die jongeren ervaren per wijk kan verschillen.

1.2.3 Theorieën over binding met de wijk

Sociale desorganisatie

Volgens Shaw en McKay (1942; in Duncan et al., 1999) kan de relatie tussen wijk en gedrag bekeken worden vanuit de sociale desorganisatietheorie. Deze theorie gaat uit van structurele wijkfactoren die kunnen leiden tot sociale desorganisatie binnen een wijk. Dit zijn factoren zoals etnische heterogeniteit, economische omstandigheden, verhuismobiliteit en het aantal eenoudergezinnen in een wijk. Deze factoren hebben een invloed op de ontwikkeling van kinderen en adolescenten, want ze zijn bepalend voor het wel of niet aanwezig zijn van formele en informele instituties (zoals buurthuizen, scholen en buurtwachten), die de

activiteiten van inwoners in de gaten kunnen houden. Hierbij is het vooral belangrijk dat de jeugd in de gaten wordt gehouden, zodat probleemgedrag onder leeftijdgenoten afneemt (Leventhal et al., 2000). Een verstoring in deze factoren leidt dus tot een lagere sociale controle. Sociale controle wordt door Shaw en McKay gedefinieerd als een combinatie van sociale cohesie, sociale netwerken en sociale controle. Wanneer de sociale controle in een wijk lager is, wordt de kans op crimineel gedrag groter (Duncan et al., 1999).

Collective efficacy

Een aanvulling op de sociale desorganisatietheorie is het begrip ‘collective efficacy’ van Sampson, Raudenbusch en Earls (1997), letterlijk vertaald collectieve efficiëntie. Dit verwijst naar de wil van burens om gezamenlijke doelen te bereiken en wordt geoperationaliseerd als een combinatie van sociale cohesie en informele sociale controle. Sociale controle verwijst naar de capaciteit van een groep om hun leden te reguleren volgens de gewenste principes; om collectieve doelen te bereiken zoals veiligheid en orde. Een voorbeeld van sociale controle is het confronteren van personen die de publieke orde verstoren. Sociale cohesie houdt in dat burens elkaar kunnen vertrouwen, solidair zijn en duidelijke regels hebben. De auteurs linken deze twee begrippen aan elkaar omdat de wil van burens om te interveniëren voor het algemeen belang voor een groot deel afhangt van de mate van wederzijds vertrouwen en solidariteit onder burens. Een hoge mate van collective efficacy vermindert de kans op delinquent gedrag van jongeren.

Uit hun onderzoek blijkt dat collective efficacy sterk negatief correleert met de mate van geweld, slachtofferschap en mobiliteit. Ook vinden ze dat de mate van collective efficacy in een wijk een mediërende factor is voor de relatie tussen aan de ene kant een concentratie van nadelige aspecten, een hoge mate van mobiliteit en een concentratie van immigranten, en aan de andere kant geweld en criminaliteit. De mate van collective efficacy zelf wordt voor 70% beïnvloed door een concentratie van nadelige factoren, een concentratie van immigranten en instabiliteit van inwoners (Sampson et al., 1997). Sampson en Raudenbusch hebben in een later onderzoek (1999) laten zien dat de relatie tussen het systematisch observeren van wanorde in de wijk en geweld en criminaliteit verklaard kan worden door een lagere mate van collective efficacy.

De theorie van Sampson et al. (1997) is onder andere in Nederland getoetst door Flap en Völker (2004). Uit dit onderzoek komt naar voren dat een gebrek aan gemeenschap niet direct, maar indirect leidt tot een toename van de criminaliteit. De tussenliggende factor is een afname van de sociale controle op afwijkend gedrag.

Samenvattend kan gezegd worden dat zowel de algemene theorieën over binding als de theorieën over binding op wijkniveau elkaar overlappen door te stellen dat het gevoel ergens verbonden mee te zijn van belang is als het gaat om het al dan niet vertonen van delinquent gedrag. Hirschi (1969; in Weerman, 2000) heeft het over binding, Shaw et al. (1942; in Duncan et al., 1999) en Sampson et al. (1997) spreken over sociale cohesie. Sociale cohesie kan hierbij gezien worden als het geheel van bindingen in een wijk.

Hirschi laat zien dat bepaalde elementen van binding op individueel niveau een rol spelen. Weerman (2000) bekritiseert Hirschi in de manier waarop de samenleving omschreven wordt, of eigenlijk: te weinig beschreven wordt. Niet alleen individu en gezin zijn van belang, maar volgens hem is de context van de samenleving ook van groot belang. Bindingen kunnen per wijk verschillen en veranderen, afhankelijk van bepaalde processen die in een wijk plaatsvinden. Shaw & McKay laten zien dat structurele wijkfactoren samenhangen met de mate van (informele) sociale controle in een wijk en daarmee met de mate van delinquent gedrag. Naast de mate van binding met of in de wijk is dus ook de mate van sociale controle in een wijk van belang als het gaat om delinquent gedrag van jongeren. Sampson et al. betrekken de bereidheid van wijkbewoners om actie te ondernemen hierbij. Volgens hen leidt een afname van sociale cohesie tot een afname in de bereidheid van burens om jongeren aan te spreken op hun gedrag. Dit is ook in Nederland aangetoond (Flap & Völker, 2004).

Op basis van voorgaande theorieën kan gesteld worden dat ‘sociale cohesie/binding met de wijk’ en ‘sociale controle’ als werkzame processen naar voren komen. Deze begrippen zullen in dit onderzoek theoretisch worden gescheiden, omdat zij op theoretisch niveau verschillende processen representeren. Binding met de wijk en sociale controle in de wijk zijn begrippen die gebaseerd zijn op verschillende uitgangspunten: binding heeft te maken met contact, zowel in kwaliteit als in kwantiteit, het gevoel ergens bij te horen, onderling vertrouwen en solidariteit en een positief beeld van de wijk. Sociale controle gaat over het elkaar in de gaten houden, normen en waarden die in een wijk heersen, het rekening houden met anderen en het stellen van regels. Zoals Weerman (2000) al noemt, kunnen gevoelens van binding en controle per wijk verschillen; iedere wijk staat op zichzelf en binnen iedere wijk vinden bepaalde processen plaats die de mate van binding en controle kunnen beïnvloeden. Ook Shaw & McKay (1942; in Duncan et al., 1999) en Sampson et al. (1997) laten zien dat structurele wijkfactoren zoals inkomen en verhuismobiliteit samenhangen met de mate van binding en controle.

De sociale controle theorie, de desorganisatietheorie en het idee van collective efficacy gaan allemaal uit van een beschermende werking van binding en sociale controle als het gaat om delinquent gedrag. Maar hoe zit het nu met onveilig vrijen en tienerzwangerschap? In de volgende paragraaf wordt beschreven hoe met behulp van processen van binding en sociale controle de rol van de wijk bij het optreden van onveilig vrijen en tienerzwangerschap beschreven kan worden.

1.2.4 Theorieën toegepast op onveilig vrijen en tienerzwangerschap

De werking van cohesie en/of binding, zoals beschreven door Durkheim (Ultee et al., 2003) en Hirschi (1969; in Weerman, 2000) zal, als het gaat om onveilig vrijen en tienerzwangerschap, zeker een beschermende werking kunnen hebben. Jongeren die een sterke binding hebben met de wijk waarin ze wonen zullen meer hun best doen een tienerzwangerschap te voorkomen, aangezien zij het risico lopen sociale banden te beschadigen. Wanneer binnen een wijk de algemene norm heerst dat een tienerzwangerschap niet passend is, zullen jongeren deze norm beter opvolgen. Een lage mate van binding met de wijk zou er andersom toe kunnen leiden dat jongeren tegen de heersende normen en waarden ingaan, bijvoorbeeld in de vorm van onveilige seks. Ook wanneer jongeren veel investeren in conventionele activiteiten en er veel tijd aan besteden zal een zwangerschap hier inbreuk op doen, want iemands levensstijl zal moeten worden aangepast na het krijgen van een kind. Tijd die voorheen besteed kon worden aan conventionele activiteiten zal dan worden besteed aan het verzorgen en opvoeden van een kind.

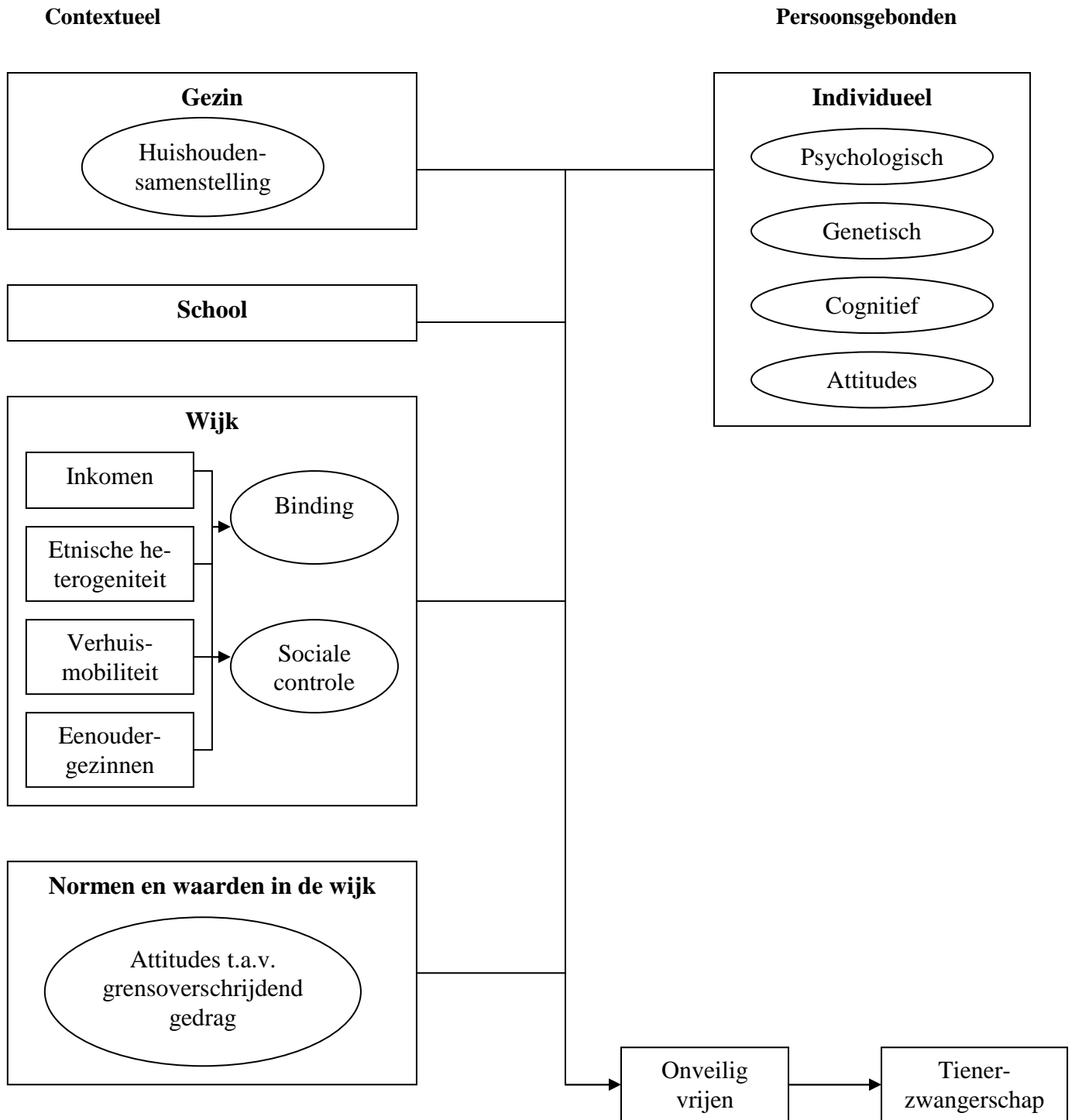
Als het gaat om onveilig vrijen en tienerzwangerschap is het ook aannemelijk dat de mate van sociale controle in een wijk een belangrijke rol speelt. Wanneer jongeren het gevoel hebben in de gaten te worden gehouden en te worden aangesproken op hun gedrag valt te verwachten dat ze minder seksuele risico's nemen, waarmee de kans op tienerzwangerschap kleiner wordt.

De mate van bindingen of controle in een wijk kunnen op hun beurt beïnvloed worden door een aantal processen in de wijk. Volgens de sociale desorganisatie theorie van Shaw en McKay (1942; in Duncan et al., 1999) kunnen structurele wijkfactoren zoals etnische heterogeniteit, economische omstandigheden, verhuismobiliteit en het aantal eenoudergezinnen leiden tot sociale desorganisatie. Sociale desorganisatie leidt tot een afname van sociale controle. De mate van collective efficacy (Sampson et al., 1997) hangt ook samen met deze factoren. Het is dus belangrijk om deze wijkfactoren ook mee te nemen

in onderzoek naar tienerzwangerschappen. Wanneer er sprake is van sociale desorganisatie en daarmee van een lagere mate van sociale controle zal de kans op onveilig vrijen en tienerzwangerschap toenemen, want jongeren worden niet meer of minder in de gaten gehouden door buurtbewoners. Uit een onderzoek van Wei, Hipwell, Pardini, Beyers en Loeber (2005) blijkt dat de fysieke wanorde in een wijk onder andere significant samenhangt met de mate van criminaliteit en tienerzwangerschappen, waarbij gecontroleerd is voor concentratie van armoede en concentratie van minderheden. Het idee hierachter is dat wanneer een wijk niet in staat is gemeenschappelijke doelen (zoals het verminderen van criminaliteit en wanorde) te realiseren, deze wijk ook niet in staat is doelen te realiseren om jongeren te helpen bij het maken van gezonde keuzes. Een hogere mate van binding en informele sociale controle verbeteren dus niet alleen de veiligheid in een wijk, maar verminderen wellicht ook sociaal-economische ongelijkheden in gezondheid en welzijn en daarmee de kans op tienerzwangerschap (Wei et al., 2005).

In onderstaande figuur (1.3) worden de verschillende contexten, waarvan in de zojuist besproken literatuur naar voren is gekomen dat ze van invloed zijn op kinderen en adolescenten, nog eens schematisch weergegeven en worden ze toegepast op tienerzwangerschap en onveilig vrijen. Zoals gezegd ligt in dit onderzoek de focus op de wijk als context, met als werkzame mechanismen binding en controle, en zal daarnaast aandacht worden gegeven aan enkele individuele kenmerken.

Figuur 1.3: Schematische weergave invloedrijke contexten

§ 1.3 Conclusie

Nederland is een land waar relatief weinig tienerzwangerschappen voorkomen (CBS, 2007). Toch is onderzoek naar tienerzwangerschappen van belang om het aantal tienerzwangerschappen laag te houden. Een tienerzwangerschap is niet zomaar iets, het is een gebeurtenis die voor een groot deel de verdere levensloop bepaalt, zowel van moeder als van kind. Door de relatie tussen wijkeffecten en tienerzwangerschappen te onderzoeken kunnen wellicht nieuwe inzichten worden gevormd die kunnen helpen bij de preventie van tienerzwangerschap.

In tegenstelling tot de relatie tussen individuele kenmerken en tienerzwangerschappen is de relatie tussen wijkenmerken en tienerzwangerschappen nog nauwelijks onderzocht, en wanneer dit wel is gedaan zijn de onderliggende mechanismen en causale verbanden vaak onduidelijk. Uit Amerikaans onderzoek blijkt wel dat wijkenmerken als armoede en etnische segregatie een relatie hebben met tienerzwangerschappen (Hogan et al., 1985; Crane, 1991, Newman et al., 2001), maar een theoretisch mechanisme ontbreekt. Daarom wordt in dit onderzoek bekeken of binding en sociale cohesie als theoretisch mechanisme kunnen functioneren en een goede verklaring kunnen bieden voor onveilig vrijen en tienerzwangerschap. Omdat onveilig vrijen en tienerzwangerschap te maken hebben met houdingen tegenover seksualiteit en het sociaal milieu waarin een persoon zich begeeft wordt een relatie tussen onveilig vrijen en tienerzwangerschappen enerzijds en binding en sociale controle anderzijds verwacht.

Dat een hoge mate van cohesie samenhangt met het beter naleven van de geldende normen en waarden binnen een samenleving werd al door Durkheim (1893; in Ultee et al., 2003) bewezen. Hierop volgden vele andere theorieën over sociale cohesie.

Hirschi (1969) gaat bijvoorbeeld in op verschillende soorten sociale bindingen. Hierbij gaat het om bindingen op individueel niveau. Jongeren zullen meer moeite hebben met een zwangerschap wanneer zij een sterke binding hebben met een omgeving waarin jong zwanger raken iets is dat niet vaak voorkomt of niet als 'normaal' wordt gezien. Ook wanneer men veel investeert in conventionele activiteiten en er veel tijd aan besteed zal een zwangerschap hier inbreuk op doen. Verder geldt dat hoe meer iemand in de geldende normen en waarden gelooft, hoe kleiner de kans is dat iemand onveilige seks heeft en/of jong zwanger raakt (in een omgeving waar dit wordt afgekeurd).

Op wijkniveau zijn er ook verschillende theorieën over binding met of in de wijk. Volgens de sociale desorganisatie theorie van Shaw et al. (1942) kunnen structurele wijkfactoren zoals etnische heterogeniteit, economische omstandigheden, verhuismobiliteit en het aantal eenoudergezinnen leiden tot sociale desorganisatie. Dit leidt op haar beurt tot een afname van sociale controle. Wanneer er sprake is van sociale desorganisatie en daarmee van een lagere mate van sociale controle zal de kans op onveilig vrijen en tienerzwangerschap toenemen, want buurtbewoners letten minder op wangedrag van jongeren. Naast de mate van binding met de wijk zal dus ook de mate van sociale controle die jongeren ervaren worden meegenomen in dit onderzoek.

Het begrip collective efficacy van Sampson et al. (1997) verwijst naar de wil van burens om gezamenlijke doelen te bereiken. Een hoge mate van collective efficacy in de wijk vermindert de kans op delinquent gedrag bij jongeren doordat zij in de gaten worden gehouden en eventueel worden aangesproken op wangedrag. Als het gaat om tienerzwangerschappen is het aannemelijk dat sociale controle een belangrijke rol speelt. Wanneer jongeren in de gaten worden gehouden en/of worden aangesproken op hun gedrag valt te verwachten dat ze minder seksuele risico's nemen.

Gezien de veronderstelde theoretische relaties en het gebrek aan empirische onderzoeksliteratuur waarin theorieën zijn gevormd en getoetst die de relatie tussen wijkkenmerken en tienerzwangerschap verklaren zal het huidige onderzoek zich richten op het onderzoeken van de relatie tussen de mate van binding met de wijk en de mate van sociale controle in een wijk aan de ene kant en onveilig vrijen en tienerzwangerschap aan de andere kant.

In het huidige onderzoek zal ook aandacht besteed worden aan verschillende wijkkenmerken en condities die samenhangen met binding en controle en deze kunnen bevorderen en beperken, zoals de mate van etnische heterogeniteit en verhuismobiliteit. Ook zal aandacht zijn voor individuele kenmerken van de jongeren waarvan is gebleken dat ze een rol kunnen spelen, zoals leeftijd en opleiding, en naar de context gezin, omdat het opgroeien in een eenoudergezin de kans op tienerzwangerschap kan vergroten (Van Berlo et al., 2005).

§ 1.4 Onderzoeksvraag en hypothesen

De centrale onderzoeksvraag luidt:

In hoeverre bestaat er een relatie tussen de kans op onveilig vrijen en tienerzwangerschap enerzijds en de mate van binding met de wijk en de sociale controle in de wijk anderzijds?

Deze onderzoeksvraag wordt opgedeeld in onderstaande deelvragen:

- In hoeverre bestaat er een relatie tussen de kans onveilig vrijen wel te vinden kunnen en de mate van binding met en sociale controle in de wijk?
- In hoeverre bestaat er een relatie tussen de kans wel eens onveilig te hebben gevreeën en de mate van binding met en sociale controle in de wijk?
- In hoeverre bestaat er een relatie tussen de kans op tienerzwangerschap en de mate van binding met en sociale controle in de wijk?

Omdat uit verschillende theorieën is gebleken dat houdingen, normen en waarden van belang zijn bij het vormen van gedrag (onder andere Bronfenbrenner, 1994; Durkheim, 1893; in Ultee et al., 2003) wordt een andere richting van het verband tussen binding, controle en onveilig vrijen en tienerzwangerschappen verondersteld in wijken waar grensoverschrijdend gedrag wordt geaccepteerd dan in wijken waar grensoverschrijdend gedrag wordt afgekeurd. Uit eerder onderzoek (Sutherland & Cressey, 1974) is naar voren gekomen dat kinderen en adolescenten die opgroeien in een gezin of een wijk waarin delinquent gedrag regelmatig voorkomt en geaccepteerd wordt zelf ook dit soort opvattingen overnemen en behoeften ontwikkelen om hetzelfde gedrag te vertonen.

Onveilig vrijen wordt in twee verschillende vormen onderzocht, omdat houdingen ten opzichte van onveilig vrijen een belangrijke voorloper kunnen zijn van seksueel gedrag en het dus ook belangrijk is dit mee te nemen in het onderzoek. De hypothesen zijn weergegeven in onderstaande tabel (1.3).

Tabel 1.3 Hypothesen naar afhankelijke variabele

Attitude t.a.v. onveilige seks

- 1a) Er is een negatief verband tussen binding met de wijk en de tolerantie van jongeren t.a.v. onveilig vrijen.
- 1b) Dit verband is sterker in wijken waarin grensoverschrijdend gedrag (meer) wordt afgekeurd.

- 2a) Er is een negatief verband tussen sociale controle in de wijk en de tolerantie van jongeren t.a.v. onveilig vrijen.
- 2b) Dit verband is sterker in wijken waarin grensoverschrijdend gedrag (meer) wordt afgekeurd.

Gedrag t.a.v. onveilige seks

- 3a) Er is een negatief verband tussen binding met de wijk en de kans wel eens onveilig te hebben gevreeën.
- 3b) Dit verband is sterker in wijken waarin grensoverschrijdend gedrag (meer) wordt afgekeurd.

- 4a) Er is een negatief verband tussen sociale controle in de wijk en de kans wel eens onveilig te hebben gevreeën.
- 4b) Dit verband is sterker in wijken waarin grensoverschrijdend gedrag (meer) wordt afgekeurd.

Tienerzwangerschap

- 5a) Er is een negatief verband tussen binding met de wijk en de kans op tienerzwangerschap.
 - 5b) Dit verband is sterker in wijken waarin grensoverschrijdend gedrag (meer) wordt afgekeurd.

 - 6a) Er is een negatief verband tussen sociale controle in de wijk en de kans op tienerzwangerschap.
 - 6b) Dit verband is sterker in wijken waarin grensoverschrijdend gedrag (meer) wordt afgekeurd.
-

§ 1.5 Relevantie en ASW-verantwoording

1.5.1 Maatschappelijke relevantie

Hoewel er in Nederland relatief weinig tienerzwangerschappen voorkomen vormt tienerzwangerschap wel een maatschappelijk probleem. Het onderwerp vereist de aandacht van de overheid en tienerzwangerschappen komen bij de ene (etnische) groep meer voor dan bij de andere groep. Zo is het aantal tienerzwangerschappen onder allochtonen veel hoger dan onder autochtonen (CBS, 2007). Naast het feit dat tienerzwangerschappen maatschappelijke aandacht vereisen is een tienerzwangerschap ook een ingrijpende gebeurtenis voor jonge meisjes. Vaak hebben zij niet nagedacht over de consequenties en pakt dit voor zowel de moeder als het kind nadelig uit. Te denken valt aan vroegtijdig stoppen met school, financiële problemen, adoptie of een slechte ontwikkeling van het kind. Omdat doelgroepen steeds veranderen is het belangrijk dat er aandacht wordt besteed aan de preventie van tienerzwangerschappen (CBS, 2008). Onderzoek naar wijkeffecten op onveilig vrijen en tienerzwangerschappen is in dit kader dan ook zeker van belang. Juist nu is de wijk een interessant uitgangspunt, omdat gezinssamenstellingen steeds vaker veranderen en moeders minder vaak thuis zijn. Scholen, burens en kinderopvang spelen een grotere rol tijdens de levensfase van kinderen en adolescenten.

1.5.2 Theoretische relevantie

Onderzoek naar de relatie tussen tienerzwangerschappen en wijkenmerken is schaars. Bestaande literatuur komt voornamelijk uit Amerika en richt zich vaak op individuele kenmerken. In onderzoek dat zich wel op wijkenmerken richt zijn causale en theoretische relaties nogal onduidelijk. Omdat een theoretisch mechanisme ontbreekt worden in dit onderzoek theorieën over de relatie tussen jeugddelinquentie en wijkenmerken toegepast op onveilig vrijen en tienerzwangerschap. Hierbij wordt voornamelijk gefocust op de relatie tussen binding met de wijk, sociale controle in de wijk en onveilig vrijen en tienerzwangerschap, omdat deze factoren in literatuur vaak naar voren komen als belangrijke voorspellers van probleemgedrag bij jongeren. Het toespitsen op en toepassen van deze theorieën is met betrekking tot tienerzwangerschappen nog niet eerder gedaan.

1.5.3 ASW-verantwoording

Tienerzwangerschap bij jongeren is een complex probleem. Zowel op micro-, meso- als macroniveau zijn er factoren aan te wijzen die een verklaring kunnen bieden voor de kans op tienerzwangerschap. Het onderwerp tienerzwangerschappen heeft dan ook een interdisciplinair karakter. Zo spelen bijvoorbeeld psychologische en genetische aspecten mee: de een ontwikkelt zich op seksueel gebied sneller dan de ander, zowel geestelijk als fysiek. Maar ook het gezin van herkomst heeft een grote invloed op de ontwikkeling van jongeren. Dit zijn echter voornamelijk individuele kenmerken. Dit onderzoek richt zich in eerste instantie op wijkkenmerken, maar omdat de invloed van individuele kenmerken niet achterwege kan worden gelaten wordt hier wel op gecontroleerd.

Omdat in dit onderzoek voornamelijk uit wordt gegaan van contextuele kenmerken worden de onderwerpen onveilig vrijen en tienerzwangerschap vanuit de sociologie benaderd. Hierbij worden zowel sociologische als sociaal-psychologische theorieën behandeld.

Methode van onderzoek

§ 2.1 Dataverzameling

Om een antwoord te vinden op de probleemstelling zal gebruik worden gemaakt van kwantitatieve data. Kwantitatief onderzoek valt onder empirisch-analytisch onderzoek ('t Hart, Boeije & Hox, 2005). Het doel van dit soort onderzoek is om algemeen geldende wetten te vinden, of regelmatigigheden. Dit sluit aan bij de vraagstelling van dit onderzoek omdat er bepaalde relaties worden verondersteld die een verklarend karakter hebben en die voor iedereen gelden. Door gebruik te maken van surveys kan de relatie tussen jongeren en wijkenmerken daarom het best worden onderzocht.

Het betreft hier een onderzoek in de stad Capelle aan den IJssel. De stad Capelle aan den IJssel zou een prototype kunnen zijn van een middelgrote stad in Nederland; de stad bestaat uit 10 wijken en heeft 65.374 inwoners. Deze omstandigheden zijn ideaal voor het vergelijken van verschillende wijken. Gegevens over jongeren uit Capelle waren al beschikbaar, en de gemeente Capelle aan den IJssel ging vrijwel direct akkoord met het voorstel om een buurtonderzoek te doen en heeft daarbij (waar nodig) haar medewerking verleend.

Over het probleemgedrag en andere kenmerken van jongeren is informatie verzameld door het Verwey-Jonker Instituut te Utrecht. De subjectieve wijkenmerken zijn verzameld door middel van een buurtonderzoek in Capelle aan den IJssel. De sociaal-demografische indicatoren zijn verzameld bij ofwel het CBS, ofwel via de Buurtmonitor Capelle aan den IJssel.

Steekproeftrekking scholierenonderzoek

Door middel van een scholierenonderzoek onder jongeren uit Capelle aan den IJssel, gebaseerd op een Amerikaanse vragenlijst in het kader van het programma Communities that Care, is informatie verkregen over onder andere probleemgedrag van jongeren, hun thuissituatie, hun binding met school en wijk en een aantal achtergrondkenmerken. Naast het in kaart brengen van het probleemgedrag van jongeren is het doel van deze vragenlijst ook risico- en beschermende factoren te onderscheiden (www.ctcholland.nl).

Onder een steekproef van 4820 jongeren van 12 tot 17 jaar in Capelle aan den IJssel zijn in oktober 2008 brieven verstuurd met het verzoek mee te werken aan een webenquête. Na 3 weken is er een herinneringsbrief gestuurd om de respons te verhogen. Van de 4820 jongeren hebben er 1614 daadwerkelijk meegedaan aan het onderzoek, waarna 70 vragenlijsten zijn afgefallen wegens onvolledig invullen. Het uiteindelijke databestand bestaat dus uit 1522 jongeren, dit levert een respons rate van 32% op. In onderstaande tabel (2.1) is de verdeling van het aantal respondenten over de wijken weergegeven (Braam & Jonkman, 2009).

Tabel 2.1 Verdeling van de respondenten over de wijken

	<i>N</i>	<i>Percentage</i>
's-Gravenland/Capelle west/Fascinatio/Rivium	407	27
Middelwatering West	139	9
Middelwatering Oost	156	10
Oostgarde Zuid	193	13
Oostgarde Noord	58	4
Hoekenbuurt (Schermerhoek en Beemster/Purmerhoek)	43	3
Schollevaar Noord	91	6
Schollevaar Zuid	302	20
Schenkel	133	9
Totaal	1522	100

Bron: Veilig opgroeien. Jongerenonderzoek Capelle aan den IJssel, 2009

Na controle van de postcodes en wijken zijn er uit het databestand nog 8 respondenten verwijderd vanwege het invoeren van een onjuiste of onbekende postcode. Daarmee komt het totale bestand op 1514 respondenten.

Steekproeftrekking buurtonderzoek

Naast de data over jongeren in Capelle aan den IJssel is voor dit onderzoek gebruik gemaakt van een buurtonderzoek in Capelle aan den IJssel. Dit bestand bevat gegevens over allerlei buurtkenmerken in 10 verschillende wijken in Capelle aan den IJssel, zoals de mate van sociale cohesie en de normen en waarden in een wijk. Er is begonnen met de dataverzameling in april 2009. De vragenlijsten waren bedoeld voor inwoners van Capelle aan den IJssel van 18 jaar en ouder.

Er is uitgegaan van dezelfde hantering van verschillende wijken als de hantering die de gemeente Capelle aan den IJssel aanhoudt: Capelle West, 's Gravenland, Fascinatio/Rivium, Middelwatering Oost, Middelwatering West, Schenkel, Oostgarde Noord, Oostgarde Zuid, Schollevaar Noord en Schollevaar Zuid.

Binnen deze wijken zijn, evenredig verdeeld naar het aantal huishoudens per wijk, aselect 2647 brieven verspreid in brievenbussen, waarin aan bewoners is gevraagd of zij mee wilden werken aan een webenquête over hun buurt.

Met een respons van 6,4% na twee weken is besloten nog eens 1000 brieven evenredig verdeeld over de verschillende wijken in Capelle te verspreiden, alleen ditmaal niet met de vraag of zij mee wilden werken aan een webenquête, maar aan een schriftelijke vragenlijst. Hiervoor is gekozen omdat uit eerdere gegevens is gebleken dat een schriftelijke enquête in Capelle aan den IJssel veel meer respons opleverde dan een webenquête. Daarnaast is hierbij ook nog eens gebruik gemaakt van een persoonsgerichte aanpak door middel van het aanspreken van buurtbewoners in bijvoorbeeld winkelcentra, op terrassen of bij hen thuis. In totaal zijn er dus 3647 vragenlijsten uitgezet. De respons op de schriftelijke vragenlijst is 22.1% (221 respondenten). De totale respons op de schriftelijke vragenlijst en de webenquête is 12.2%. Dit zijn 442 respondenten.

Op de enquête hebben relatief weinig mensen gereageerd met een niet-Nederlandse achtergrond, waarschijnlijk omdat zij de Nederlandse taal niet of nauwelijks beheersen. Ook de gemiddelde leeftijd van de respondenten wijkt af van de gemiddelde leeftijd van de gehele populatie van Capelle aan den IJssel, deze is namelijk hoger. Een verklaring hiervoor zou onder andere kunnen zijn dat in de enquête gevraagd is naar bewoners van 18 jaar en ouder.

Sociaal-demografische indicatoren

Om de overige demografische kenmerken te achterhalen is voornamelijk gebruik gemaakt van de “Buurtmonitor Capelle aan den IJssel”, waarin allerlei gegevens staan over de inwoners van Capelle aan den IJssel zoals opleiding, leeftijd, etniciteit, verhuismobiliteit, enz. De buurtmonitor is een samenwerking tussen meerdere instanties (onder andere de gemeente zelf, de politie en een onderzoeksbureau). Om de twee jaar wordt er in Capelle aan den IJssel een bewonersenquête gehouden waarvan de resultaten in de Buurtmonitor verwerkt zijn. Deze gegevens zijn verzameld door de gemeente zelf en de meest recente enquête is gehouden in het jaar 2007, onder een steekproef van bewoners vanaf 16 jaar. Van de 7272 schriftelijke enquêtes die verspreid zijn, zijn er 3353 vragenlijsten terug gekomen. Dit brengt de respons op 46% (Gemeente Capelle aan den IJssel, 2008).

§ 2.2 Operationalisering

2.2.1 Afhankelijke variabelen

De drie afhankelijke variabelen zijn van nominaal meetniveau en meten attitude tegenover onveilig vrijen, gedrag ten opzichte van onveilig vrijen en tienerzwangerschap. Met betrekking tot onveilig vrijen konden de jongeren de vraag “Wat vind je van onveilig vrijen?” beantwoorden met: 1) ‘dat zou ik nooit doen’, 2) ‘ik sluit niet uit dat ik dat doe’ of 3) ‘dat heb ik wel eens gedaan’.

Op basis van deze informatie zijn twee variabelen geconstrueerd: één die staat voor attitude en één die staat voor gedrag. De variabele ‘attitude ten opzichte van onveilig vrijen’ bestaat uit twee categorieën, waarbij jongeren die met 1 hebben geantwoord zijn ingedeeld in de categorie 0 “bezwaar tegen onveilige seks” en jongeren die met 2 of 3 hebben geantwoord zijn samengevoegd in categorie 1 “tolerant t.a.v. onveilige seks”.

De variabele ‘gedrag ten opzichte van onveilig vrijen’ bestaat ook uit twee categorieën, waarbij jongeren die met 1 of 2 hebben geantwoord zijn ingedeeld in categorie 0, die staat voor “nooit onveilig gevreeën” en jongeren die hebben geantwoord met 3 zijn ingedeeld bij categorie 1, die staat voor “wel eens onveilig gevreeën”.

Met betrekking tot tienerzwangerschap konden meisjes de vraag “Ben je wel eens zwanger geweest?” beantwoorden met 1) ‘nee’ of 2) ‘ja’. Van deze variabele zijn twee categorieën gemaakt. Categorie 0 staat hierbij voor “niet zwanger geweest” en categorie 1 staat voor “wel zwanger geweest”.

In tabel 2.2 zijn de beschrijvende statistieken weergegeven met daarin het aantal respondenten (N), de minimum en maximum waarde en de gemiddelde score op de afhankelijke variabelen.

Tabel 2.2 Descriptieve gegevens afhankelijke variabelen

	<i>N</i>	<i>Minimum</i>	<i>Maximum</i>	<i>Gemiddelde</i>
Tolerant t.a.v. onveilige seks	1514	0.00	1.00	0.2807
Wel eens onveilig gevreeën	1514	0.00	1.00	0.0436
Zwanger geweest	798	0.00	1.00	0.0088

Bron: Scholierenonderzoek Verwey-Jonker Instituut, 2008

2.2.1 Onafhankelijke variabelen

Binding met de wijk

De mate van binding met de wijk is in het Scholierenonderzoek gemeten aan de hand vijf items¹ die betrekking hebben op gevoelens van verbondenheid met de wijk, zoals: “Ik vind dat ik in een leuke buurt woon”. De antwoordcategorieën hierbij zijn ‘NEE’, ‘nee’, ‘ja’ en ‘JA’. De mate van binding met de wijk is gemeten aan de hand van een schaal geconstrueerd door Sampson (2002; in Munniksmā, Roeleveld & Watts-Jones, 2006).

Omdat niet alle items dezelfde kant op lopen is 1 item omgecodeerd zodat een hogere score inhoudt dat er sprake is van meer binding met de wijk. Na het draaien van een factoranalyse blijkt er sprake te zijn van een factor. Uit de betrouwbaarheidsanalyse blijkt dat de Cronbach’s Alpha omhoog gaat wanneer het item “In de buurt waar ik woon, wordt vaak verhuisd” wordt verwijderd. Daarom is er uiteindelijk een schaal geconstrueerd van vier items, waarvan de Cronbach’s Alpha 0.77 is.

Sociale controle in de wijk

De mate van sociale controle is, net als de mate van binding met de wijk, gemeten aan de hand van een schaal geconstrueerd door Sampson (2002; in Munniksmā et al., 2006). Deze bestaat uit vijf items die betrekking hebben op de mate van sociale controle in de wijk, bijvoorbeeld: “Als een kind in jouw buurt andere kinderen zou pesten, zou hij/zij dan aangesproken worden door buurtbewoners?”. De antwoordcategorieën hierbij zijn ‘NEE’, ‘nee’, ‘ja’ en ‘JA’.

Omdat niet alle items dezelfde kant op lopen is 1 item omgecodeerd zodat een hogere score inhoudt dat er sprake is van meer controle binnen de wijk. Na het draaien van een factoranalyse blijkt er sprake te zijn twee factoren, maar alle items laden hoog op een factor. Uit de betrouwbaarheidsanalyse blijkt dat de Cronbach’s Alpha omhoog gaat wanneer het item “In de buurt waar ik woon, zijn voldoende activiteiten voor jongeren van mijn leeftijd (zoals sportclubs)” wordt verwijderd. Theoretisch gezien zegt dit item ook het minst over sociale controle. De uiteindelijke schaal bestaat uit zeven items, waarvan de Cronbach’s Alpha 0.76 is.

¹ Voor de volledige items: zie appendix.

Normen en waarden per wijk t.a.v. grensoverschrijdend gedrag

Om normen en waarden per wijk te meten is gebruik gemaakt van items afkomstig uit Buurtonderzoek Noorddijk (Munniksma et al., 2006). Er zijn dertien stellingen aan de respondenten voorgelegd, met onderwerpen als grensoverschrijdend gedrag en gevoel van veiligheid in de wijk. Respondenten konden antwoorden met 'zeer eens', 'eens', 'oneens' of 'zeer oneens'.

Omdat niet alle items betrekking hebben op dezelfde onderwerpen is er een factoranalyse uitgevoerd. Hieruit komen drie factoren, wat ook theoretisch gezien aannemelijk is. De laatste vijf items hebben namelijk betrekking op grensoverschrijdend gedrag, een aantal items heeft betrekking op de veiligheid op straat en de overige items gaan over individuele normen en waarden. Omdat deze overige items echter niet voldoende samenhangen (de Cronbach's Alpha is 0.60) en geen theoretische toevoeging zijn voor de normen en waarden-schaal is besloten deze items niet te gebruiken. Alleen de items met betrekking tot grensoverschrijdend gedrag zijn voor dit onderzoek interessant. Daarom is er een schaal voor normen en waarden met betrekking tot grensoverschrijdend gedrag geconstrueerd (Cronbach's Alpha: 0.74). Hiervoor zijn variabelen aangemaakt met gemiddelden per wijk. De interpretatie van deze schaal is: hoe hoger de score, des te meer goedkeuring van grensoverschrijdend gedrag.

De variabele is in de regressieanalyse niet als continue maar als dichotome variabele opgenomen, waarbij 0 staat voor een score onder het stadsgemiddelde en 1 staat voor een score boven het stadsgemiddelde.

2.2.3 Controlevariabelen

Leeftijd jongeren

Naar de leeftijd van de respondenten is gevraagd in het Scholierenonderzoek. Deze loopt uiteen van 12 tot en met 17 jaar.

Geslacht jongeren

Aan respondenten die hebben aangegeven een jongen te zijn is de score 0 toegekend, aan respondenten die hebben aangegeven een meisje te zijn is de score 1 toegekend. Deze gegevens komen uit het Scholierenonderzoek.

Opleiding jongeren

In het Scholierenonderzoek is de volgende vraag gesteld: “Op welke school zit je?”

Antwoordcategorieën hierbij waren basisschool, basisvorming/brugklas (algemeen), basisvorming/brugklas VMBO/HAVO, basisvorming/brugklas HAVO/VWO/Gymnasium, VMBO, HAVO, VWO, MBO (ROC,AOC), Speciaal Onderwijs, HBO/universiteit, ander soort onderwijs en ik zit niet meer op school. Omdat dit nogal veel categorieën zijn en de verdeling over de categorieën niet overal optimaal is, is deze variabele gehercodeerd tot drie categorieën, namelijk ‘VMBO/MBO/SO’, ‘HAVO’ en ‘VWO/HBO/VO’. Het gaat hierbij om jongeren in de leeftijd van 12 tot 17 jaar, daarom is gekeken naar de huidige opleiding die de jongeren volgen. Jongeren die hebben ingevuld ‘Anders, namelijk..’ zijn onderverdeeld bij de juiste opleidingen, waarmee de categorie ‘ander onderwijs’ wegvalt. Onder de categorie ‘VMBO/MBO/SO’ vallen basisschool, basisvorming/brugklas (algemeen), basisvorming/brugklas VMBO/HAVO, VMBO, MBO (ROC,AOC), Speciaal Onderwijs en de categorie ‘gestopt met school’. Onder de categorie ‘HAVO’ vallen basisvorming/brugklas HAVO/VWO/Gymnasium en HAVO. Onder de categorie ‘VWO/HBO/VO’ vallen VWO en HBO/universiteit. Van deze drie categorieën zijn dummyvariabelen gemaakt.

Gezinssituatie jongeren

Om te zien of jongeren uit een eenoudergezin komen is aan de jongeren gevraagd welke personen er bij hen in huis wonen. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen natuurlijke en stief- of pleegouders. Wanneer jongeren hebben aangegeven dat er of geen (stief-/pleeg)vader of geen (stief-/pleeg)moeder bij hen in huis woont komen zij uit een eenoudergezin. De variabele ‘gezinssituatie’ bestaat uit 2 categorieën: 0 “tweeoudergezin” en 1 “eenoudergezin”.

Etniciteit jongeren

Om de etniciteit van de jongeren te kunnen bepalen is gevraagd naar eigen geboorteland, geboorteland van de vader en geboorteland van de moeder. Om de etnische achtergrond van de jongeren te bepalen is de definitie van het CBS aangehouden die geldt voor allochtonen, namelijk ‘een persoon van wie tenminste één ouder in het buitenland is geboren’ (www.art1.nl). Omdat het hier niet gaat om een onderscheid tussen autochtoon en allochtoon maar om de etnische achtergrond naar land is hierbij uitgegaan van de etnische achtergrond van de ouders. Wanneer de vader en de moeder allebei in een verschillend land zijn geboren is de etnische achtergrond van de moeder aangehouden.

De uiteindelijke variabele 'etniciteit' bestaat uit 7 categorieën: Nederlands, Surinaams, Antilliaans/Arubaans, Turks, Marokkaans, Indonesisch en overig. Hier zijn dummyvariabelen van gemaakt. De gegevens komen uit het Scholierenonderzoek.

Gemiddelde leeftijd per wijk

Hoewel leeftijd als wijkkenmerk in het theoretisch kader niet genoemd is als mogelijk achtergrondkenmerk van onveilig vrijen en tienerzwangerschap wordt dit kenmerk toch meegenomen omdat uit meerdere onderzoeken is gebleken dat ouderen conservatiever zijn dan jongeren, ze zijn vaak religieuzer en minder postmaterialistisch dan jongeren (Felling, Peters & Schreuder, 1991; Inglehart, 1977; in Sieben, 2001). In wijken waar de gemiddelde leeftijd hoger is zou dus sprake kunnen zijn van een hogere mate van sociale controle, of van een sterkere afkeuring van grensoverschrijdend gedrag. De gemiddelde leeftijd per wijk is weergegeven in jaren. Deze gegevens zijn afkomstig uit de Buurtmonitor Capelle aan den IJssel (Gemeente Capelle aan den IJssel, 2008).

Gemiddeld jaarinkomen per wijk

Inkomen is weergegeven als het gemiddelde jaarinkomen in euro's per huishouden per wijk. Voor een betere interpretatie zijn deze cijfers bij het invoeren gedeeld door 1000. Deze gegevens komen uit de Buurtmonitor.

Aantal opleidingsjaren per wijk

Omdat naast inkomen opleiding ook onderdeel is van iemands sociaal-economische status zal opleiding per wijk ook worden meegenomen in dit onderzoek. Aan de hand van de gemiddelde opleiding van inwoners per wijk is het aantal onderwijsjaren berekend. Hierbij is uitgegaan van het aantal jaren dat men minimaal onderwijs heeft moeten volgen om het betreffende diploma te krijgen. Dit houdt dus in dat hoe hoger het aantal onderwijsjaren is, hoe hoger de gemiddelde opleiding per wijk is. De gegevens komen uit de Buurtmonitor.

Percentage eenoudergezinnen per wijk

Het percentage eenoudergezinnen in een wijk is weergegeven als het percentage eenoudergezinnen van het percentage gezinnen met kinderen in een wijk. Deze gegevens zijn afkomstig uit de Buurtmonitor.

Verhuismobiliteit per wijk

Verhuismobiliteit is weergegeven als een cijfer dat het aantal huishoudens weergeeft dat korter dan 24 maanden op hetzelfde adres woont, in percentage van het totale aantal huishoudens. De gegevens komen uit de Buurtmonitor.

Etnische heterogeniteit per wijk

Om de mate van etnische heterogeniteit in een wijk te bepalen is gebruik gemaakt van de Blau index (Blau, 1977). Deze index wordt berekend door de formule $100 - ((\% \text{ autochtonen}^2) + (\% \text{ Westerse allochtonen}^2)) + (\% \text{ Marokkanen}^2)$ toe te passen, en dit vervolgens ook te invullen voor andere bevolkingsgroepen zoals Antilliaans, Surinaams, Turks, etc. Er komt dan een getal uit tussen 0 en 100, waarbij 0 staat voor compleet homogeen en 100 staat voor compleet heterogeen. De gegevens over het aantal allochtonen en autochtonen per wijk komen uit de Buurtmonitor.

In onderstaande tabellen (2.3 en 2.4) zijn de range, het gemiddelde en de standaarddeviatie van de continue onafhankelijke en controlevariabelen weergegeven. De waarden van de dichotome variabelen zijn als percentages weergegeven.

Tabel 2.3 Descriptieve gegevens onafhankelijke en controlevariabelen

	<i>N</i>	<i>Minimum</i>	<i>Maximum</i>	<i>Gemiddelde</i>	<i>Standaarddeviatie</i>
Leeftijd jongeren	1514	12.00	17.00	14.3613	1.62949
Binding met de wijk vanuit jongeren	1514	1.00	4.00	2.6372	0.63088
Sociale controle in de wijk vanuit jongeren	1514	1.14	4.00	2.9140	0.48464
Gemiddelde leeftijd per wijk	1514	29.16	43.43	39.3299	3.44941
Gemiddeld jaarinkomen per wijk /1000	1514	25.40	38.50	31.5330	4.60256
Gemiddeld aantal opleidingsjaren per wijk	1514	11.19	13.75	12.0996	0.55610
Eenoudergezinnen per wijk (%)	1514	10.70	45.30	24.9211	10.97905
Verhuismobiliteit per wijk (%)	1514	15.00	34.00	20.1407	3.17948
Etnische heterogeniteit per wijk (%)	1514	36.00	71.00	44.2424	8.67501
Accepteren grensoverschrijdend gedrag	1514	1.56	1.77	1.6687	0.04694

Bron: Scholierenonderzoek Verwey-Jonker Instituut, 2008; Buurtmonitor Capelle aan den IJssel, 2008; Buurtonderzoek, 2009

Tabel 2.4 Percentages dichotome variabelen

	<i>N</i>	<i>Percentage</i>
Geslacht jongeren (1=meisje)	1514	52.71
VMBO/MBO/SO	1514	45.64
HAVO	1514	29.59
VWO	1514	24.77
Eenoudergezinnen	1514	19.35
Nederlands	1514	70.28
Surinaams	1514	6.61
Antilliaans/Arubaans	1514	2.44
Turks	1514	1.85
Marokkaans	1514	1.39
Indonesisch	1514	2.18
Overige etniciteit	1514	15.26

Bron: Scholierenonderzoek Verwey-Jonker Instituut, 2008;

Buurtmonitor Capelle aan den IJssel, 2008; Buurtonderzoek, 2009

2.2.4 *Interactievariabelen*

Omdat de verwachting bestaat dat de beschermende werking van binding en sociale controle op het voorkomen van onveilig vrijen en tienerzwangerschap afhankelijk is van de mate van afkeuring van grensoverschrijdend gedrag in een wijk worden de hypothesen getoetst aan de hand van twee interactievariabelen; een interactie van normen en waarden en binding met de wijk vanuit jongeren en een interactie van normen en waarden en sociale controle in de wijk vanuit jongeren.

De interactievariabelen zijn geconstrueerd door de onafhankelijke variabelen met elkaar te vermenigvuldigen, dus: *interactie1* = *normen en waarden* * *binding met de wijk vanuit jongeren* en *interactie2* = *normen en waarden* * *sociale controle in de wijk vanuit jongeren*.

Tabel 2.5 Gemiddelden onafhankelijke en controlevariabelen over wijken

	Leeftijd jongeren	Geslacht jongeren (1=meisje)	Gezinssituatie jongeren (1=eenoudergezin)	Binding met de wijk vanuit jongeren	Controle in de wijk vanuit jongeren	Gemiddelde leeftijd
Capelle West	14.59	0.53	0.07	2.83	3.03	37.67
Fascinatio/Rivium	14.71	0.63	0.31	2.54	3.00	29.16
's Gravenland	14.40	0.51	0.26	2.64	2.94	35.00
Middelwatering Oost	14.40	0.56	0.14	2.72	3.02	43.37
Middelwatering West	14.37	0.53	0.32	2.56	2.83	43.43
Oostgaarde Noord	14.26	0.50	0.23	2.59	2.91	40.09
Oostgaarde Zuid	14.70	0.56	0.22	2.59	2.82	43.08
Schenkel	14.16	0.54	0.19	2.50	2.81	41.22
Schollevaar Noord	14.56	0.49	0.14	2.53	2.80	38.42
Schollevaar Zuid	14.05	0.48	0.10	2.73	2.97	38.02

N=1514

Bron: Scholierenonderzoek Verwey-Jonker Instituut, 2008; Buurtmonitor Capelle aan den IJssel, 2008; Buurtonderzoek, 2009

Vervolg tabel 2.5

	Gemiddelde jaarinkomen (%)	Opleidingsjaren	Aantal eenoudergezinnen (%)	Verhuismobiliteit (%)	Etnische heterogeniteit per wijk (%)	Normen en waarden per wijk
Capelle West	32.30	11.19	12.10	15.00	36.00	1.77
Fascinatio/Rivium	34.40	13.75	15.40	34.00	71.00	1.75
's Gravenland	38.50	12.73	10.70	18.00	36.60	1.67
Middelwatering Oost	25.40	11.61	37.70	21.00	49.00	1.70
Middelwatering West	30.10	11.96	29.40	22.00	39.00	1.62
Oostgaarde Noord	26.50	11.26	45.30	20.00	64.00	1.56
Oostgaarde Zuid	35.80	12.45	16.50	20.00	37.00	1.69
Schenkel	29.10	11.45	33.70	18.00	45.00	1.63
Schollevaar Noord	32.50	12.17	19.60	16.00	44.00	1.73
Schollevaar Zuid	27.70	12.16	30.90	23.00	49.00	1.66

N=1514

Bron: Scholierenonderzoek Verwey-Jonker Instituut, 2008; Buurtmonitor Capelle aan den IJssel, 2008; Buurtonderzoek, 2009

In tabel 2.5 zijn de scores op de verschillende variabelen per wijk weergegeven. Te zien is dat de waarden per wijk soms nogal verschillen. In Capelle West wonen opvallend weinig jongeren in een eenoudergezin vergeleken met de andere wijken. De jongeren die in deze wijk wonen ervaren de meeste binding met hun wijk en de meeste sociale controle in hun wijk.

De gemiddelde leeftijd is het laagst in de wijk Fascinatio/Rivium, dit komt doordat dit een relatief nieuwe wijk is met veel nieuwbouw waar veel starters wonen. Dat verklaart ook het hoge aantal opleidingsjaren, de hoge verhuismobiliteit en de hoge mate van etnische heterogeniteit. Waarschijnlijk worden in deze wijk veel allochtonen geplaatst door de gemeente. Ook in Oostgaarde Noord is de mate van etnische heterogeniteit vrij hoog. De overige wijken verschillen niet zo veel van elkaar.

Verder is te zien dat het gemiddelde jaarinkomen het hoogst is in de wijk 's Gravenland met een gemiddeld jaarinkomen van €38.500,-. Het percentage eenoudergezinnen is het hoogst in Oostgaarde Noord en Capelle West is de wijk waarbinnen grensoverschrijdend gedrag het meest wordt geaccepteerd.

Analyse

§ 3.1 Beschrijvende resultaten

Allereerst zullen enkele univariate resultaten en bivariate relaties tussen de afhankelijke variabelen en achtergrondvariabelen worden weergegeven. Om te toetsen of de relaties significant zijn is gebruik gemaakt van de χ^2 -toets, omdat de afhankelijke variabelen dichotoom zijn².

3.1.1 Univariate resultaten

Als het gaat om attitude ten opzichte van onveilig vrijen staat 28% van de jongeren tolerant tegenover onveilige seks. Het percentage jongeren dat daadwerkelijk wel eens onveilig heeft gevreeën ligt beduidend lager, namelijk op ruim 4%.

Het aantal meisjes dat heeft aangegeven zwanger te zijn (geweest) in Capelle aan den IJssel is minder dan 1%. Dit fenomeen komt in de steekproef dus zeer weinig voor. Nu komt het fenomeen tienerzwangerschappen in Nederland sowieso relatief weinig voor, maar in deze dataset speelt ook mee dat de gemiddelde leeftijd rond de 14 jaar ligt en dat deze jongeren dus eigenlijk te jong zijn om een juist beeld van het aantal tienerzwangerschappen in Capelle aan den IJssel te kunnen schetsen.

3.2.2 Bivariate resultaten

Verschillen naar opleiding jongeren

Uit de tabel 3.1 is af te leiden dat naarmate jongeren hoger opgeleid zijn, zij minder snel bezwaar hebben tegen onveilige seks, hoewel de verschillen niet heel groot zijn. Na uitvoering van de χ^2 -toets blijken de verschillen niet significant te zijn ($p=0.748$). De waarde van het χ^2 is 0.581.

Daarnaast blijkt dat naarmate jongeren hoger opgeleid zijn, zij minder snel wel eens onveilig hebben gevreeën. Gezien de aanname dat een hogere opleiding zorgt voor een betere kennis over onder andere anticonceptie, is dit een uitkomst die overeenkomt met de verwachting. De

² Voor de volledige tabellen: zie appendix.

χ^2 -toets (waarde: 4.768) laat zien dat de verschillen significant van 0 afwijken met een overschrijdingskans van 0.092.

Tot slot blijkt dat naarmate meisjes hoger opgeleid zijn, zij minder kans hebben op een tienerzwangerschap. De verschillen zijn significant bij een overschrijdingskans van 0.1 en het χ^2 heeft een waarde van 4.982.

Verschillen naar gezinssituatie jongere

Jongeren die zijn opgegroeid in een tweeoudergezin hebben minder snel bezwaar tegen onveilige seks dan jongeren die uit een eenoudergezin komen. De verschillen zijn niet significant met een overschrijdingskans van 0.370. De waarde van het χ^2 is 0.159.

Als het gaat om gedrag blijkt dat er onder jongeren die zijn opgegroeid in een eenoudergezin meer zijn die wel eens onveilig hebben gevreeën dan onder jongeren die zijn opgegroeid in een tweeoudergezin. Met een overschrijdingskans van 0.284 zijn de verschillen niet significant, het χ^2 heeft een waarde van 0.504.

Meisjes die uit een eenoudergezin hebben vaker aangegeven zwanger te zijn geweest dan jongeren uit een tweeoudergezin. De verschillen zijn niet significant met een overschrijdingskans van 0.135 en het χ^2 heeft een waarde van 2.517.

Verschillen naar etniciteit jongere

Als het gaat om attitude ten opzichte van onveilig vrijen hebben jongeren met een Marokkaanse achtergrond het meest bezwaar hebben tegen onveilige seks, en jongeren met een Indonesische achtergrond het minst. De verschillen zijn echter niet significant, de overschrijdingskans is 0.323 en het χ^2 is 6.976.

Er zijn enkele verschillen naar etniciteit als het gaat om gedrag ten opzichte van onveilig vrijen. De groep met een Surinaamse achtergrond heeft het vaakst wel eens onveilig gevreeën. Jongeren met een Marokkaanse achtergrond hebben dit het minst vaak gedaan. De verschillen zijn niet significant ($p=0.514$), de waarde van het χ^2 is 5.235.

Tot slot blijkt dat Antilliaanse/Arubaanse meisjes het vaakst hebben aangegeven zwanger te zijn geweest. Daarnaast is het percentage zwangere meisjes van Indonesische afkomst relatief hoog. De verschillen zijn significant ($p=0.00$). Etniciteit speelt dus een rol als het gaat om tienerzwangerschap. Deze gegevens komen overeen met de bevinding van het CBS (2007) dat tienerzwangerschap vaker voorkomt onder Surinaamse en Antilliaanse meisjes en onder Surinaamse meisjes, hoewel er onder deze laatste groep relatief weinig tienerzwangerschappen voorkomen. De waarde van het χ^2 is 35.180.

Verschillen naar wijk

Jongeren uit de wijk 's Gravenland hebben het meest bezwaar tegen onveilige seks en jongeren uit Fascinatio/Rivium en Capelle West het minst. De overige wijken zitten erg dicht bij elkaar. Het χ^2 is 5.025, de verschillende relaties zijn niet significant bij een overschrijdingskans van 0.832.

Jongeren uit respectievelijk Oostgaarde Noord, Middelwatering West, Fascinatio/Rivium en Schollebaar Noord hebben het vaakst aangegeven wel eens onveilig te hebben gevreeën. Jongeren uit de overige wijken zitten ongeveer op hetzelfde niveau, hoewel het percentage voor Schenkel wat lager uitvalt. De verbanden zijn echter niet significant ($p= 0.939$), de waarde van het χ^2 is 3.548.

Voor tienerzwangerschap geldt dat Fascinatio/Rivium er als wijk uitspringt. Het aantal tienerzwangerschappen is daar het hoogst. In de overige wijken komen er weinig tot geen tienerzwangerschappen voor. Een verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat de mate van etnische heterogeniteit en het aantal jongeren dat uit een eenoudergezin komt in Fascinatio/Rivium relatief hoog zijn. De gevonden relaties zijn significant bij een overschrijdingskans van 0.05, het χ^2 is 20.957.

§ 3.2 Verklarende resultaten

De hypothesen die zijn opgesteld naar aanleiding van het theoretisch kader zullen getoetst worden aan de hand van logistische regressieanalyse. Er wordt gebruik gemaakt van deze methode omdat de afhankelijke variabelen gedichotomiseerd zijn. Logistische regressieanalyse is geschikt voor een afhankelijke variabele die dichotoom van aard is. De Exp.(B) coëfficiënt wordt weergegeven om de kansen te laten zien. Het geeft weer hoe de kansverhoudingen zijn om wel of geen onveilige seks te hebben of wel of niet zwanger te raken voor de leeftijd van 20.

Er is hierbij gebruik gemaakt van drie tabellen, voor alle afhankelijke variabelen. In het model zijn de controlevariabelen op wijkniveau meegenomen, namelijk gemiddelde leeftijd, gemiddeld jaarinkomen, opleidingsjaren, percentage eenoudergezinnen, verhuismobiliteit en etnische heterogeniteit. Naast deze variabelen zijn ook de individuele controlevariabelen opleidingsniveau, gezinssituatie en etniciteit in elk model opgenomen, en de onafhankelijke variabelen sociale cohesie, sociale controle en normen en waarden toegevoegd en de interactievariabelen. Voor tienerzwangerschap zijn er twee modellen gemaakt omdat de variatie hier nogal klein is.

De gehanteerde Alpha is minimaal 10 procent bij tweezijdige toetsing. In de tabellen wordt aangegeven wanneer er sprake is van een significantie van 10, 5 en 1 procent.

3.2.1. Attitude ten aanzien van onveilig vrijen

-
- 1a. Er is een negatief verband tussen binding met de wijk en tolerantie van jongeren t.a.v. onveilig vrijen.
 - 1b. Dit verband is sterker in wijken waarin grensoverschrijdend gedrag (meer) wordt afgekeurd.

 - 2a. Er is een negatief verband tussen sociale controle in de wijk en tolerantie van jongeren t.a.v. onveilig vrijen.
 - 2b. Dit verband is sterker in wijken waarin grensoverschrijdend gedrag (meer) wordt afgekeurd.
-

In tabel 3.13 is te zien dat naarmate jongeren ouder zijn, de kans groter wordt dat zij tolerant zijn t.a.v. onveilige seks. De kansverhouding is 1.268, dit betekent dat er sprake is van een positief verband. Deze relatie is significant bij een p van 0.01. Voor geslacht geldt dat jongens toleranter zijn t.a.v. onveilige seks dan meisjes. Ook dit verband is significant bij een p van 0.01. Voor opleiding geldt dat zowel jongeren die VMBO/MBO/SO doen als jongeren die HAVO doen toleranter zijn t.a.v. onveilige seks ten opzichte van VWO/HBO/WO'ers. Dit verband is echter niet significant.

Jongeren die uit een eenoudergezin komen staan toleranter tegenover onveilige seks dan jongeren die uit een tweoudergezin komen. Dit is conform de verwachtingen, maar de relatie is niet significant. Verder is te zien dat jongeren met een Indonesische achtergrond significant ($p=0.05$) toleranter zijn t.a.v. onveilige seks ten opzichte van de referentiecategorie, namelijk jongeren met een Nederlandse achtergrond. Voor Antilliaanse/Arubaanse jongeren geldt dit ook, maar dit verband is niet significant. Voor alle overige etniciteiten is de kansverhouding negatief ten opzichte van Nederlandse jongeren.

De wijkkenmerken hebben geen significante relatie met het al dan niet tolerant zijn t.a.v. onveilige seks, maar zijn wel te interpreteren. Naarmate de gemiddelde leeftijd binnen een wijk hoger is, het aantal opleidingsjaren hoger is en er meer eenoudergezinnen wonen wordt de kans tolerant te zijn t.a.v. onveilige seks groter. Wanneer het gemiddelde inkomen, de verhuismobiliteit en de mate van etnische heterogeniteit hoger zijn wordt de kans toleranter tegenover onveilige seks te staan kleiner. Verder blijkt dat naarmate jongeren meer binding met de wijk ervaren, zij minder snel tolerant zijn t.a.v. onveilige seks. Dit verband is echter niet significant. Voor de relatie tussen de ervaren sociale controle in de wijk en de kans tolerant te zijn t.a.v. onveilige seks is wel een trend te zien ($p=0.1$): hoe meer sociale controle jongeren ervaren, hoe minder tolerant zij zijn t.a.v. onveilige seks.

Het accepteren van grensoverschrijdend gedrag binnen een wijk leidt tot een grotere kans voor jongeren tolerant te zijn t.a.v. onveilige seks, maar deze relatie is niet significant. De interactievariabelen zijn niet significant; er is dus geen effect van binding met de wijk en

sociale controle in de wijk en dit verschilt niet voor wijken waarin grensoverschrijdend gedrag wordt geaccepteerd of afgekeurd. Omdat er wel sprake is van een trend die weergeeft dat een hogere mate van sociale controle leidt tot minder tolerantie t.a.v. onveilige seks kan hypothese 2a bevestigd worden. Hypothesen 1a, 1b en 2b worden verworpen.

Tabel 3.13 Logistische regressieanalyse op attitude ten opzichte van onveilig vrijen³

	Exp.(B)	S.E.
Intercept	174.124	3.645
Individueel niveau		
Leeftijd	1.265***	0.038
Geslacht (1=meisje)	0.694***	0.119
Schoolniveau		
VWO/HBO/WO = ref.		
VMBO/MBO/SO	1.058	0.151
HAVO	1.089	0.162
Gezinssituatie (1=eenoudergezin)	1.011	0.155
Nederlands = ref.		
Surinaams	1.029	0.242
Antilliaans/Arubaans	1.174	0.384
Turks	0.726	0.476
Marokkaans	0.608	0.581
Indonesisch	2.105**	0.369
Overig	0.955	0.171
Wijkniveau		
Leeftijd	0.980	0.041
Jaarinkomen	1.002	0.052
Opleidingsjaren	0.615	0.346
Eenoudergezinnen (%)	0.991	0.027
Verhuismobiliteit (%)	1.065	0.052
Etnische heterogeniteit	0.996	0.021
Individueel niveau		
Binding met de wijk	1.006	0.202
Sociale controle in de wijk	0.631*	0.257
Wijkniveau		
Goedkeuren grensoverschrijdend gedrag	1.616	0.769
Goedkeuren grensoverschrijdend gedrag * binding met de wijk	1.088	0.270
Goedkeuren grensoverschrijdend gedrag * sociale controle in de wijk	0.801	0.352
Nagelkerke R Square	0.08	
N	1514	

* = $p < .10$; ** = $p < .05$; *** = $p < 0.01$

Bron: Buurtonderzoek, 2009; Scholierenonderzoek Verwey-Jonker Instituut, 2008; Buurtmonitor Capelle aan den IJssel, 2008

³ baseline categorie (0): geen bezwaar tegen onveilige seks, comparison categorie (1): tolerant t.a.v. onveilige seks

3.2.2. *Gedrag ten aanzien van onveilig vrijen*

-
- 3a. Er is een negatief verband tussen binding met de wijk de kans wel eens onveilig te hebben gevreeën.
3b. Dit verband is sterker in wijken waarin grensoverschrijdend gedrag (meer) wordt afgekeurd.
- 4a. Er is een negatief verband tussen sociale controle in de wijk de kans wel eens onveilig te hebben gevreeën.
4b. Dit verband is sterker in wijken waarin grensoverschrijdend gedrag (meer) wordt afgekeurd.
-

Uit tabel 3.14 blijkt dat naarmate jongeren ouder zijn, zij significant meer kans hebben wel eens onveilig te hebben gevreeën. Meisjes hebben meer kans dan jongens om wel eens onveilig te hebben gevreeën, maar dit verband is niet significant.

De invloed van het opleidingsniveau van jongeren is significant ($p=0.01$). Zowel jongeren die VMBO/MBO/SO doen als jongeren die HAVO doen wijken af van jongeren die VWO/HBO/WO doen. Voor beide groepen geldt dat de kans om onveilige seks te hebben gehad groter is dan voor jongeren die VWO/HBO/WO doen.

Jongeren die zijn opgegroeid in een eenoudergezin hebben meer kans wel eens onveilige seks te hebben gehad. Deze relatie is niet significant.

Omdat de variatie onder Marokkaanse jongeren in deze analyse te klein is om betrouwbare waarden weer te geven, is de variabele etniciteit ingeperkt tot allochtone en autochtone jongeren. Uit de analyse komt naar voren dat allochtone jongeren een grotere kans hebben wel eens onveilige seks te hebben gehad ten opzichte van autochtone jongeren. Dit verband is echter niet significant.

Tussen de kans wel eens onveilig te hebben gevreeën en de variabelen op wijkniveau bestaan geen significante verbanden, maar de verbanden geven wel een richting weer. In een wijk waar de gemiddelde leeftijd, het inkomen en de mate van etnische heterogeniteit hoger zijn wordt de kans wel eens onveilige seks te hebben gehad kleiner. In een wijk waar het aantal opleidingsjaren en de verhuismobiliteit hoger zijn wordt de kans wel eens onveilige seks te hebben gehad groter. Voor het percentage eenoudergezinnen in een wijk is de kansverhouding gelijk, het maakt dus niet uit of er meer of minder eenoudergezinnen in een wijk zijn.

Verder is te zien dat een hogere mate van binding met de wijk de kans onveilige seks verkleint. Voor sociale controle geldt dat een hogere mate hiervan leidt tot een grotere kans wel eens onveilig te hebben gevreeën. Beide verbanden zijn niet significant.

Wanneer grensoverschrijdend gedrag in een wijk wordt geaccepteerd wordt de kans wel eens onveilig te hebben gevreeën groter. Ook deze relatie is niet significant, evenals de interactievariabelen. Daarmee worden hypothesen 3a t/m 4b verworpen.

Tabel 3.14 Logistische regressieanalyse op de kans wel eens onveilig te hebben gevreeën⁴

	Exp.(B)	S.E.
Intercept	0.005	8.460
Individueel niveau		
Leeftijd	2.032***	0.103
Geslacht (1=meisje)	1.441	0.270
Schoolniveau		
VWO/HBO/WO = ref.		
VMBO/MBO/SO	3.150***	0.394
HAVO	3.286***	0.421
Gezinssituatie (1=eenoudergezin)	0.957	0.333
Autochtoon = ref.		
Allochtoon	1.344	0.282
Wijkniveau		
Leeftijd	0.974	0.090
Jaarinkomen	0.936	0.112
Opleidingsjaren	1.108	0.767
Eenoudergezinnen (%)	1.000	0.061
Verhuismobiliteit (%)	1.012	0.109
Etnische heterogeniteit	0.996	0.046
Individueel niveau		
Binding met de wijk	0.682	0.441
Sociale controle in de wijk	1.028	0.554
Wijkniveau		
Goedkeuren grensoverschrijdend gedrag	1.118	1.583
Goedkeuren grensoverschrijdend gedrag * binding met de wijk	1.753	0.572
Goedkeuren grensoverschrijdend gedrag * sociale controle in de wijk	0.397	0.736
Nagelkerke R Square	0.18	
N	1514	

* = $p < .10$; ** = $p < .05$; *** = $p < 0.01$

Bron: Buurtonderzoek, 2009; Scholierenonderzoek Verwey-Jonker Instituut, 2008; Buurtmonitor Capelle aan den IJssel, 2008

⁴ baseline categorie (0): nooit onveilig gevreeën, comparison categorie (1): wel eens onveilig gevreeën

3.2.2 *Tienerzwangerschap*

-
- 5a. Er is een negatief verband tussen binding met de wijk en de kans op tienerzwangerschap.
5b. Dit verband is sterker in wijken waarin grensoverschrijdend gedrag (meer) wordt afgekeurd.
- 6a. Er is een negatief verband tussen sociale controle in de wijk en de kans op tienerzwangerschap.
6b. Dit verband is sterker in wijken waarin grensoverschrijdend gedrag (meer) wordt afgekeurd.
-

Vanwege het feit dat tienerzwangerschappen in deze dataset nauwelijks voorkomen is de variatie erg laag en bevatten sommige categorieën lege cellen. Daarom zijn een aantal variabelen teruggebracht naar minder categorieën en zijn alleen de meest essentiële predictoren in de modellen opgenomen. De variabele etniciteit is in zijn geheel weggelaten en kunnen helaas niet alle hypothesen worden getoetst omdat de variabele ‘normen en waarden t.a.v. grensoverschrijdend gedrag’ vreemde waarden gaat aannemen wanneer de interacties worden toegevoegd. Er zijn 2 modellen gemaakt zodat duidelijk wordt wat de toegevoegde waarde van de variabelen op wijkniveau is.

Model 1 (tabel 3.15) bevat alleen individuele predictoren. Uit de tabel valt af te lezen dat meisjes met een oudere leeftijd significant meer kans hebben om zwanger te zijn (geweest). Ten opzichte van HAVO/VWO/HBO/WO'ers hebben meisjes die VMBO/MBO/SO doen meer kans zwanger te zijn geweest. Er is hier sprake van een trend; in model 2 is het verband significant bij een p van 0.05.

Het opgroeien in een eenoudergezin vergroot de kans op tienerzwangerschap, maar deze relatie is niet significant. In model 2 is de kansverhouding negatief.

In model 2 zijn de wijkenmerken toegevoegd. Hoe hoger het percentage eenoudergezinnen en het gemiddelde inkomen in een wijk is, des te kleiner is de kans op tienerzwangerschap. Deze relaties zijn niet significant. Voor verhuismobiliteit geldt: hoe hoger de verhuismobiliteit in een wijk, des te groter de kans op tienerzwangerschap. Het laatste verband is significant bij een p van 0.01.

De mate van binding met de wijk en de sociale controle in een wijk blijken geen significante relatie te hebben met tienerzwangerschap. De richting van deze verbanden is negatief, zoals voorspeld: meer binding met de wijk en een hogere mate van sociale controle verkleinen de kans op tienerzwangerschap. Hypothesen 5a en 6a worden hiermee verworpen.

Wanneer grensoverschrijdend gedrag in een wijk wordt geaccepteerd wordt de kans op tienerzwangerschap groter. Deze bevinding is niet significant.

Tabel 3.15 Logistische regressieanalyse op tienerzwangerschap onder meisjes⁵

	Model 1		Model 2	
	Exp.(B)	S.E.	Exp.(B)	S.E.
Intercept	0.000	2.979	0.000	16.031
Individueel niveau				
Leeftijd	3.211***	0.430	3.026***	0.450
<i>Schoolniveau</i>				
<i>HAVO/VWO/HBO/WO = ref.</i>				
VMBO/MBO/SO	7.690*	1.170	13.251**	1.263
Gezinssituatie (1=eenoudergezin)	2.037	0.802	0.754	1.024
Wijkniveau				
Eenoudergezinnen (%)			1.153	0.146
Jaarinkomen			1.067	0.345
Verhuismobiliteit (%)			1.399***	0.121
Individueel niveau				
Binding met de wijk			0.825	0.952
Controle in de wijk			0.160	1.265
Wijkniveau				
Goedkeuren grensoverschrijdend gedrag			2.948	1.164
Nagelkerke R Square	0.258		0.439	
N	798		798	

* = $p < .10$; ** = $p < .05$; *** = $p < 0.01$

Bron: Buurtonderzoek, 2009; Scholierenonderzoek Verwey-Jonker Instituut, 2008; Buurtmonitor Capelle aan den IJssel, 2008

⁵ baseline categorie (0): niet zwanger (geweest), comparison categorie (1): wel zwanger (geweest)

Discussie en conclusie

§ 4.1 Discussie

In dit onderzoek is de rol van binding met de wijk en controle in een wijk onderzocht in relatie tot attitudes van jongeren ten opzichte van onveilig vrijen, gedrag ten opzichte van onveilig vrijen en tienerzwangerschap.

Hypothese 1a (er is een negatief verband tussen binding met de wijk en tolerantie van jongeren t.a.v. onveilig vrijen) en hypothese 1b (dit verband is sterker in wijken waarin grensoverschrijdend gedrag (meer) wordt afgekeurd) worden verworpen, want de mate van binding met de wijk blijkt niet significant gerelateerd te zijn aan tolerantie t.a.v. onveilig vrijen. Ook is er geen verschil tussen wijken waarin grensoverschrijdend gedrag wordt afgekeurd en geaccepteerd.

Hypothese 2a luidde: er is een negatief verband tussen sociale controle in de wijk en tolerantie van jongeren t.a.v. onveilig vrijen. Deze hypothese is bevestigd, omdat naar voren is gekomen dat een hogere mate van sociale controle in de wijk samenhangt met minder tolerantie t.a.v. onveilige seks. Deze relatie blijkt per wijk echter niet te verschillen naar het accepteren of afkeuren van grensoverschrijdend gedrag. Dat betekent dan ook dat hypothese 2b (dit verband is sterker in wijken waarin grensoverschrijdend gedrag (meer) wordt afgekeurd) niet bevestigd kan worden. Een verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat het vertonen van grensoverschrijdend seksueel gedrag voor jongeren in wijken waar grensoverschrijdend gedrag wel wordt geaccepteerd niet risicovol of spannend genoeg meer is en zij dit daarom in mindere mate vertonen, waardoor het effect van normen en waarden wordt opgeheven.

Hypothese 3a (er is een negatief verband tussen binding met de wijk en de kans wel eens onveilig te hebben gevreeën) wordt niet bevestigd, omdat er geen significante relatie bestaat tussen de mate van binding met de wijk en de kans wel eens onveilig te hebben gevreeën. Verder is er geen verschil wat betreft deze relatie tussen wijken waarin grensoverschrijdend gedrag wordt geaccepteerd en wijken waarin grensoverschrijdend gedrag wordt afgekeurd. Dit houdt in dat hypothese 3b (dit verband is sterker in wijken waarin grensoverschrijdend gedrag (meer) wordt afgekeurd) wordt verworpen.

Hypothese 4a (er is een negatief verband tussen sociale controle in de wijk en de kans wel eens onveilig te hebben gevreeën) en hypothese 4b (dit verband is sterker in wijken waarin grensoverschrijdend gedrag (meer) wordt afgekeurd) kunnen allebei niet bevestigd worden omdat de relatie tussen de mate van sociale controle in de wijk en de kans wel eens onveilig te hebben gevreeën niet significant is. Ook is er geen verschil tussen wijken naar normen en waarden t.a.v. grensoverschrijdend gedrag als het gaat om de relatie tussen sociale controle in de wijk en het hebben van onveilige seks.

Hypothese 5a, die luidde: er is een negatief verband tussen binding met de wijk en de kans op tienerzwangerschap, en hypothese 6a (er is een negatief verband tussen sociale controle in de wijk en de kans op tienerzwangerschap) konden beiden niet bevestigd worden. De mate van binding in een wijk en de mate van sociale controle in de wijk hebben geen significante relatie met tienerzwangerschap. De verwachting dat er verschillen bestaan tussen wijken waarin grensoverschrijdend gedrag wordt geaccepteerd of goedgekeurd kon niet getoetst worden.

Uit de analyses is verder naar voren gekomen dat leeftijd en geslacht een significante relatie hebben met attitude ten opzichte van onveilig vrijen. Naarmate jongeren ouder zijn hebben zij een grotere kans tolerant te zijn t.a.v. onveilige seks. Jongens hebben hier ook een grotere kans op ten opzichte van meisjes. Verder blijkt dat jongeren met een Indonesische achtergrond significant toleranter zijn t.a.v. onveilige seks ten opzichte van Nederlandse jongeren. De sociaal-demografische variabelen op wijkniveau zijn niet significant gerelateerd aan attitude ten opzichte van onveilig vrijen.

Ook blijkt er sprake te zijn van een significant effect van leeftijd als het gaat om gedrag t.a.v. onveilig vrijen: naarmate jongeren ouder worden neemt de kans wel eens onveilig te hebben gevreeën toe. Ook de invloed van het opleidingsniveau van jongeren is significant. Zowel jongeren die VMBO/MBO/SO doen als jongeren die HAVO doen hebben een grotere kans om onveilige seks te hebben gehad groter dan voor jongeren die VWO/HBO/WO doen. Tussen de kans wel eens onveilig te hebben gevreeën en alle sociaal-demografische variabelen op wijkniveau bestaan geen significante relaties.

Tot slot is naar voren gekomen dat er significante verbanden zijn tussen leeftijd en tienerzwangerschap en opleiding en tienerzwangerschap. Naarmate meisjes ouder zijn, hebben zij significant meer kans om zwanger te zijn (geweest). Ten opzichte van HAVO/VWO/HBO/WO'ers hebben meisjes die VMBO/MBO/SO doen meer kans zwanger te zijn geweest. Dit komt overeen met de bevinding uit eerder onderzoek dat opleiding samenhangt met tienerzwangerschap (Van Berlo et al., 2005).

Het wijkenmerk verhuismobiliteit blijkt ook een significante relatie te hebben met de kans op tienerzwangerschap. In wijken waar de verhuismobiliteit hoger is wordt de kans op tienerzwangerschap groter. In eerder onderzoek (Wei et al., 2005) was al gevonden dat de fysieke wanorde in een wijk significant samenhangt met onder andere tienerzwangerschappen, maar hierbij is gecontroleerd voor concentratie van armoede en concentratie van etnische minderheden en niet voor de verhuismobiliteit in een wijk. Dit resultaat is dus een toevoeging voor onderzoek naar tienerzwangerschappen.

Theorie en empirie

In dit onderzoek is geprobeerd theorieën die delinquent gedrag verklaren toe te passen op onveilig vrijen en tienerzwangerschap. Uit de analyses is naar voren gekomen dat voornamelijk individuele kenmerken van invloed zijn als het gaat om onveilig vrijen en tienerzwangerschap.

Sampson, Raudenbusch en Earls (1997) hebben het begrip 'collective efficacy' geïntroduceerd. Dit verwijst naar de wil van burens om gezamenlijke doelen te bereiken en wordt geoperationaliseerd als een combinatie van sociale cohesie en informele sociale controle. Zij hebben gevonden dat een hoge mate van collective efficacy delinquent gedrag van jongeren vermindert. Deze theorie is wat betreft de mate van sociale controle in de wijk wel opgegaan, want een hoge mate van sociale controle in de wijk lijkt de kans wel eens onveilig te hebben gevreeën te verkleinen. De mate van binding met de wijk, waar in combinatie met delinquent gedrag veel empirische ondersteuning voor is gevonden, blijkt geen relatie te hebben met de kans op onveilig vrijen en tienerzwangerschap.

Omdat van tevoren de verwachting al bestond dat deze twee begrippen als twee losse mechanismen kunnen worden gezien, zijn ze in dit onderzoek niet als één begrip geoperationaliseerd. Uit de resultaten blijkt dan ook dat de invloed van sociale controle groter is dan de invloed van binding met de wijk.

Wat betreft de wijk als gehele invloedrijke context, dus inclusief de overige wijkenmerken die getoetst zijn in dit onderzoek, is weinig ondersteuning gevonden. Dit houdt in dat er slechts ten dele ondersteuning is gevonden voor de theorieën van Shaw & McKay (1942; in Duncan et al., 1999) en Sampson, Earls en Raudenbusch (1997). In dit onderzoek is wel een relatie gevonden tussen verhuismobiliteit en tienerzwangerschap. Dit verband zou verklaard kunnen worden vanuit het idee dat er minder duurzame sociale verbanden ontstaan in wijken waar veel verhuisd wordt.

Shaw et al. (1942) stellen in hun sociale desorganisatietheorie dat bepaalde wijkenmerken zoals de mate van etnische heterogeniteit, economische omstandigheden en verhuismobiliteit leiden tot sociale desorganisatie binnen een wijk, en dit leidt dan weer tot aan afname van de mate van sociale controle. Dat er in eerder Amerikaans onderzoek wel verbanden zijn gevonden en hier slechts in beperkte mate zou kunnen komen doordat een Amerikaanse *neighbourhood* te veel afwijkt van een Nederlandse wijk. De tegenstelling tussen bijvoorbeeld blank en zwart is in Amerika veel groter dan in Nederland, en in Amerikaanse wijken kan soms echt worden gesproken van armoede en niet van een inkomen dat 'lager is dan gemiddeld'. Juist door die krachtige tegenstellingen zullen effecten eerder worden gevonden. Aangezien bijna alle literatuur over de invloed van de wijk afkomstig is uit Amerika zou het dus goed kunnen dat deze theorieën gewoon niet (geheel) opgaan in een land als Nederland.

Dat theorieën in dit onderzoek niet of niet geheel opgaan ligt er wellicht aan dat seksueel gedrag in die mate van delinquent gedrag verschilt dat de wijk er geen last van heeft als een jongere onveilige seks heeft of zwanger raakt. Wanneer jongeren dingen op straat vernielen of overlast bezorgen zullen buurtbewoners eerder optreden dan wanneer een meisje zwanger raakt. Dit is een proces dat minder zichtbaar is voor de buitenwereld en waarvan de gevolgen alleen in de directe omgeving merkbaar zijn. Toch blijft het aannemelijk dat naast individuele kenmerken de context van de wijk van invloed is op onveilig vrijen en tienerzwangerschap bij jongeren. Dat de wijk als context in eerder onderzoek weinig aandacht heeft gekregen is niet geheel terecht. Bronfenbrenner (1979; in Bronfenbrenner, 1994) heeft met zijn ecologische model al lang geleden aangetoond dat de omgeving van een kind, bestaande uit verschillende systemen op verschillende niveaus, allerlei verschillende invloeden uitoefent. Ook met betrekking tot onveilig vrijen en tienerzwangerschap zal er dus meer spelen dan alleen individuele of gezinsfactoren. Dat het effect van de wijk in dit onderzoek niet geheel naar voren is gekomen zal hieronder nader verklaard worden, waarbij ook aanbevelingen voor vervolgonderzoek zullen worden gegeven om de wijk als context nog beter uit te kunnen laten komen.

Tekortkomingen

Dit onderzoek kan op een aantal punten verbeterd worden. Allereerst is de respons op de buurtenquête, ondanks meerdere pogingen de respons te verhogen, aan de lage kant gebleven. Hoewel de variabelen bestaan uit gemiddelden per wijk zouden de resultaten toch anders uit kunnen vallen wanneer er een hogere respons was geweest en daarmee ook een hogere mate

van representativiteit. Door de lage respons op de webenquête was de overstap naar een schriftelijke vragenlijst noodzakelijk. Het was natuurlijk beter geweest wanneer alle vragenlijsten schriftelijk waren ingevuld zodat de respons hoger was en de methode van onderzoek overal gelijk was.

Daarnaast is het aantal meisjes dat in de vragenlijst heeft aangegeven zwanger te zijn geweest erg laag. Hierdoor konden de modellen in de regressieanalyse op tienerzwangerschap weinig variabelen aan en zijn een aantal variabelen teruggebracht naar zo min mogelijk categorieën waarbij soms informatie verloren is gegaan. Zoals eerder genoemd zou een reden hiervoor kunnen zijn dat de gemiddelde leeftijd van de jongeren rond de 14 jaar is en daarmee te laag om een reëel beeld van het voorkomen van tienerzwangerschappen te geven. Gezien het onderwerp van deze studie was het beter geweest jongeren in de leeftijd van 15 tot 19 te kunnen ondervragen. Toch komen tienerzwangerschappen in Nederland sowieso weinig voor. Om een redelijk aantal cases te hebben zou je een zeer grote steekproef moeten hebben. Dit kan ook een verklaring zijn waarom het onderwerp tienerzwangerschap nog zo weinig (in Nederland) is onderzocht. Daarnaast zou het zo kunnen dat er sprake is geweest van sociale wenselijkheid tijdens het invullen van de vragenlijst.

Aanbevelingen vervolgonderzoek

In dit onderzoek zijn theorieën die betrekking hebben op delinquent gedrag toegepast om onveilig vrijen en tienerzwangerschap te verklaren. In dit onderzoek is weinig tot geen ondersteuning gevonden voor deze theorieën als het gaat om onveilig vrijen en tienerzwangerschap. Een reden hiervoor kan zijn dat seksueel gedrag en delinquent gedrag te veel van elkaar verschillen als het gaat om wijkniveau: delinquent gedrag is zichtbaar voor de wijk, seksueel gedrag niet of nauwelijks. In vervolgonderzoek ligt dus de uitdaging verder op zoek te gaan naar een theoretisch mechanisme dat de relatie tussen wijkkenmerken en onveilig vrijen en tienerzwangerschap zou kunnen verklaren. De focus die in dit onderzoek ligt op binding en sociale controle kan daarmee verplaatst worden naar andere wijkkenmerken. Zo zou er bijvoorbeeld gekeken kunnen worden naar preventiepraktijken binnen een wijk: wordt er seksuele voorlichting gegeven op scholen, zijn er bepaalde preventieprogramma's om tienerzwangerschap te voorkomen, etc. Hoewel er weinig significante effecten van variabelen op wijkniveau zijn gevonden lopen verbanden vaak wel in de verwachte richting.

Hierbij zou het mooi zijn om onderzoek te doen in grotere steden, zodat de variatie tussen wijken groter is en daarmee ook de spreiding tussen verschillende soorten probleemgedrag.

Capelle aan den IJssel is een middelgrote stad, met waarschijnlijk minder variatie en minder probleemgedrag (tienerzwangerschappen) dan in grotere steden. Eerder onderzoek heeft zich vaak gericht op grote steden.

Als het gaat om de jongeren kan er nog beter worden gekeken naar waar zij zijn opgegroeid: hoe lang wonen zij al in hun huidige wijk? Zijn ze ooit verhuisd? Waar komen ze vandaan? Ook kan het interessant zijn om meerdere steden tegelijk te onderzoeken, waardoor vergelijking tussen steden en wijken mogelijk is. Dit biedt wellicht meer inzicht in de mechanismen die zowel op stedelijk als op wijkniveau van invloed zijn. Landenvergelijkend onderzoek kan hier ook aan bijdragen; zoals eerder genoemd kan het begrip 'wijk' per land behoorlijk verschillen en zullen effecten in bepaalde landen waarschijnlijk eerder worden gevonden dan in andere landen.

§ 4.2 Algemene conclusie

De mate van binding met de wijk blijkt geen significante relatie te hebben met de kans op onveilige seks en tienerzwangerschap. De sociale controle in een wijk speelt wel een rol: een hogere mate van sociale controle in de wijk leidt tot een kleinere kans op onveilige seks. Bij tienerzwangerschap is dit laatste niet aangetoond. Hier bestaat wel een relatie met de verhuismobiliteit binnen een wijk. Daarnaast spelen individuele kenmerken zoals geslacht, leeftijd, opleiding en etniciteit van jongeren een rol als het gaat om de kans op onveilige seks en tienerzwangerschap.

Literatuurlijst

- Berlo, van W., Vanwesenbeeck, I. & Wijsen, C. (2005). Gebrek aan regie. Een kwalitatief onderzoek naar de achtergronden van tienerzwangerschappen. Utrecht: Rutgers Nisso Groep, verkregen op 28-01-2009 via www.rutgersnissogroep.nl.
- Blau, P.M. (1977). *Inequality and heterogeneity*. New York: Free Press.
- Braam, H. & Jonkman, H. (2009) Veilig opgroeien. Jongerenonderzoek Capelle aan den IJssel. Utrecht.
- Bronfenbrenner, U. (1994). Ecological Models of Human Development. *International Encyclopedia of Education*, 3, 2nd ed., Oxford: Elsevier.
- Brooks-Gunn, J., Dunan, G.J., Kato Keblanov, P. & Sealand, N. (1993). Do neighbourhoods influence child and adolescent development? *American Journal of Sociology*, 99, (2), 353-395.
- Brooks-Gunn, J. & Leventhal, T. (2000). The Neighborhoods They Live in: The Effects of Neighborhood Residence on Child and Adolescent Outcomes. *Psychological Bulletin*, 126, (2), 309-337.
- CBS (2004). De definitie van allochtoon. Den Haag, verkregen op 20-05-2009 via www.art1.nl.
- CBS (2006). Wegwijs in de wereld van de cijfers. Den Haag, verkregen op 16-02-2009 via www.cbs.nl.
- Crane, J. (1991). The Epidemic Theory of Ghettos and Neighborhood Effects on Dropping out and Teenage Childbearing. *American Journal of Sociology*, 96, (5), 1226-1259.
- Duncan, G.J. & Raudenbusch, S.W. (1999). Assessing the effects of context in studies of child and youth development. *Educational Psychologist*, 34, (1), 29-41.
- Earls, F., Raudenbusch, S.W. & Sampson, R.J. (1997). Neighbourhoods and violent crime: A multilevel study of collective efficacy. *Science*, 277, (5328), 918-924.
- Fergusson, D.M., Horwood, L.J. & Woodward, L. (2001). Risk Factors and Life Processes Associated with Teenage Pregnancy: Results of a Prospective Study from Birth to 20 Years. *Journal of Marriage and the Family*, 63, 1170-1184.
- Flap, H. & Völker, B. (2004). Gemeenschap, informele controle en collectieve kwaden. In: Völker, B. (2004). *Burgers in de buurt: samenleven in school, wijk en vereniging*. Amsterdam: University Press.

- Garssen, J. (2007). De Nederlandse demografie in zeven tegenstellingen. CBS: Den Haag, verkregen op 16-02-2009 via www.cbs.nl.
- Garssen, J. (2008). Sterke daling geboortecijfers niet-westerse allochtone tieners. CBS: Den Haag, verkregen op 16-02-2009 via www.cbs.nl.
- Gemeente Capelle aan den IJssel (2008). Achtergronden Buurmonitor Capelle aan den IJssel, verkregen op 13-05-2009 via capelle-ijssel.buurtmonitor.nl.
- Gold, R., Kennedy, B., Connell, F. & Kawachi, I. (2002). Teen births, income equality and social capital: developing an understanding of the causal pathway. *Health & Place*, 8, (2), 77-83.
- Harding, D.J. (2003). Counterfactual Models of Neighborhood Effects: the Effect of Neighborhood Poverty on Dropping Out and Teenage Pregnancy. *American Journal of Sociology*, 109, (3), 676-719.
- Jonkman, H., Boers, R., Dijk, van B. & Rietveld, M. (2006). Zorgzame wijken. De beterende hand. *Vakblad over gezondheid en maatschappij*, 6, 22-23.
- Lee, van L. & Wijsen, C. (2006). Kind van twee werelden. Een kwalitatief onderzoek naar de achtergronden van zwangerschappen bij allochtone tieners. Utrecht: Rutgers Nisso Groep, verkregen op 28-01-2009 via www.rutgersnissogroep.nl.
- Manlove, J. (1997). Early motherhood in an intergenerational perspective: the experiences of a British cohort. *Journal of Marriage and the Family*, 59, 263-279.
- Munniksmä, A., Roeleveld, S. & Watts-Jones, T. (2006) Buurtonderzoek. 'Het effect van sociale cohesie op geweld, wanorde en het gevoel van onveiligheid in buurten'. Rijksuniversiteit Groningen: Project Criminaliteit en Veiligheid.
- Newman, K. & Small, M.L. (2001). Urban Poverty after The Truly Disadvantaged: The Rediscovery of the Family, the Neighborhood and Culture. *Annual Review of Sociology*, 27, (1), 23-45.
- Sampson, R.J. & Groves, B.W. (1989). Community Structure and Crime: Testing Social-Disorganization Theory. *American Journal of Sociology*, 94, (4), 774-802.
- Sieben, I. (2001). Scholing of sociale herkomst? De invloed van opleidingsniveau op religieuze, politiek en sociale oriëntaties na controle voor gezinsachtergrond. *Mens en Maatschappij*, 67, (1), 22-43.
- Sutherland, E.H. & Cressey, D.R. (1974). *Criminology*. Philadelphia: Lippincot.
- Ultee, W.C., Arts, W.A. & Flap, H.D. (2003). *Sociologie. Vragen, Uitspraken, Bevindingen*. Groningen: Martinus Nijhoff.

- Verwey-Jonker Instituut (2009). Het scholierenonderzoek. Verwey-Jonker Instituut: Utrecht, verkregen op 10-05-2009 via www.ctcholland.nl.
- Weerman, F.M. (2000). De invloed van sociale bindingen op crimineel gedrag van jongeren. *Sociale Wetenschappen*, 43, 27-40.
- Wei, E., Hipwell, A., Pardini, D., Beyers, J.M. & Loeber, R. (2005). Block observations of neighbourhood physical disorder are associated with neighbourhood crime, firearm injuries and deaths, and teen births. *Journal of Epidemiology and Community Health*, 59, (10), 904-908.

Appendix

1. Tabellen Chi-Kwadraat toets

Verschillen naar opleiding jongeren

Tabel 3.1 Attitude ten opzichte van onveilig vrijen naar opleiding jongeren

	Wel bezwaar tegen onveilige seks	Geen bezwaar tegen onveilige seks	Totaal
VMBO/MBO/SO	72.5% (501)	27.5% (190)	100.0% (691)
HAVO	72.3% (324)	27.7% (124)	100.0% (448)
VWO/HBO/Uni	70.4% (264)	28.1% (114)	100.0% (375)

Bron: Scholierenonderzoek Verwey-Jonker Instituut, 2008

Tabel 3.2 Gedrag ten opzichte van onveilig vrijen naar opleiding jongeren

	Niet wel eens onveilig gevreeën	Wel eens onveilig gevreeën	Totaal
VMBO/MBO/SO	94.8% (655)	5.2% (36)	100.0% (691)
HAVO	95.3% (427)	4.7% (21)	100.0% (448)
VWO/HBO/Uni	97.6% (366)	2.4% (9)	100.0% (375)

Bron: Scholierenonderzoek Verwey-Jonker Instituut, 2008

Tabel 3.3 Zwangerschap naar opleiding jongeren

	Niet zwanger geweest	Wel zwanger geweest	Totaal
VMBO/MBO/SO	98.3% (355)	1.7% (6)	100.0% (361)
HAVO	100.0% (237)	0.0% (0)	100.0% (237)
VWO/HBO/Uni	99.5% (199)	0.5% (1)	100.0% (200)

Bron: Scholierenonderzoek Verwey-Jonker Instituut, 2008

Verschillen naar gezinssituatie jongeren

Tabel 3.4 Attitude ten opzichte van onveilig vrijen naar gezinssituatie jongeren

	Geen bezwaar tegen onveilige seks	Bezwaar tegen onveilige seks	Totaal
Tweeoudergezin	72.2% (881)	27.8% (340)	100.0% (1221)
Eenoudergezin	71.0% (208)	29.0% (85)	100.0% (293)

Bron: Scholierenonderzoek Verwey-Jonker Instituut, 2008

Tabel 3.5 Gedrag ten opzichte van onveilig vrijen naar gezinssituatie jongeren

	Niet wel eens onveilig gevreeën	Wel eens onveilig gevreeën	Totaal
Tweeoudergezin	95.8% (1170)	4.4% (51)	100.0% (1221)
Eenoudergezin	94.9% (278)	5.1% (15)	100.0% (293)

Bron: Scholierenonderzoek Verwey-Jonker Instituut, 2008

Tabel 3.6 Zwangerschap naar gezinssituatie jongeren

	Niet zwanger geweest	Wel zwanger geweest	Totaal
Tweeoudergezin	99.4% (640)	0.6% (4)	100.0% (644)
Eenoudergezin	98.1% (151)	1.9% (3)	100.0% (154)

Bron: Scholierenonderzoek Verwey-Jonker Instituut, 2008

Verschillen naar etniciteit jongeren

Tabel 3.7 Attitude ten opzichte van onveilig vrijen naar etniciteit jongeren

	Wel bezwaar tegen onveilige seks	Geen bezwaar tegen onveilige seks	Totaal
Nederlands	71.7% (763)	28.3% (301)	100.0% (1064)
Surinaams	72.0% (72)	28.0% (28)	100.0% (100)
Antilliaans/Arubaans	70.3% (26)	29.7% (11)	100.0% (37)
Turks	78.6% (22)	21.4% (6)	100.0% (28)
Marokkaans	81.0% (17)	19.0% (4)	100.0% (21)
Indonesisch	54.5% (18)	45.5% (15)	100.0% (33)
Overig	74.0% (171)	26.0% (60)	100.0% (231)

Bron: Scholierenonderzoek Verwey-Jonker Instituut, 2008

Tabel 3.8 Gedrag ten opzichte van onveilig vrijen naar etniciteit jongeren

	Niet wel eens onveilig gevreeën	Wel eens onveilig gevreeën	Totaal
Nederlands	96.1% (1022)	3.9% (42)	100.0% (1064)
Surinaams	92.0% (92)	8.0% (8)	100.0% (100)
Antilliaans/Arubaans	94.6% (35)	5.4% (2)	100.0% (37)
Turks	96.4% (27)	3.6% (1)	100.0% (28)
Marokkaans	100.0% (21)	0.0% (0)	100.0% (21)
Indonesisch	97.0% (32)	3.0% (1)	100.0% (33)
Overig	94.8% (219)	5.2% (12)	100.0% (231)

Bron: Scholierenonderzoek Verwey-Jonker Instituut, 2008

Tabel 3.9 Zwangerschap naar etniciteit jongeren

	Niet zwanger geweest	Wel zwanger geweest	Totaal
Nederlands	100.0% (551)	0.0% (0)	100.0% (551)
Surinaams	98.2% (56)	1.8% (1)	100.0% (57)
Antilliaans/Arubaans	88.9% (16)	11.1% (2)	100.0% (18)
Turks	100.0% (15)	0.0% (0)	100.0% (15)
Marokkaans	100.0% (9)	0.0% (0)	100.0% (9)
Indonesisch	94.1% (16)	5.9% (1)	100.0% (17)
Overig	97.7% (128)	2.3% (3)	100.0% (131)

Bron: Scholierenonderzoek Verwey-Jonker Instituut, 2008

Verschillen naar wijk

Tabel 3.10 Attitude ten opzichte van onveilig vrijen naar wijk

	Wel bezwaar tegen onveilige seks	Geen bezwaar tegen onveilige seks	Totaal
Capelle West	65.8% (50)	34.2% (26)	100.0% (76)
Fascinatio/Rivium	65.7% (23)	34.3% (12)	100.0% (35)
's Gravenland	74.9% (221)	25.1% (74)	100.0% (295)
Middelwatering Oost	71.4% (110)	28.6% (44)	100.0% (154)
Middelwatering West	67.9% (93)	32.1% (44)	100.0% (137)
Oostgaarde Noord	70.3% (71)	29.7% (30)	100.0% (101)
Oostgaarde Zuid	72.9% (140)	27.1% (52)	100.0% (192)
Schenkel	71.6% (96)	28.4% (38)	100.0% (134)
Schollevaar Noord	72.5% (66)	27.5% (25)	100.0% (91)
Schollevaar Zuid	73.2% (219)	26.8% (80)	100.0% (299)

Bron: Scholierenonderzoek Verwey-Jonker Instituut, 2008

Tabel 3.11 Gedrag ten opzichte van onveilig vrijen naar wijk

	Niet wel eens onveilig gevreeën	Wel eens onveilig gevreeën	Totaal
Capelle West	96.1% (73)	3.9% (3)	100.0% (76)
Fascinatio/Rivium	94.3% (33)	5.7% (2)	100.0% (35)
's Gravenland	96.3% (284)	3.7% (11)	100.0% (295)
Middelwatering Oost	95.5% (147)	4.5% (7)	100.0% (154)
Middelwatering West	94.2% (129)	5.8% (8)	100.0% (137)
Oostgaarde Noord	94.1% (95)	5.9% (6)	100.0% (101)
Oostgaarde Zuid	95.8% (184)	4.2% (8)	100.0% (192)
Schenkel	97.8% (131)	2.2% (3)	100.0% (134)
Schollevaar Noord	94.5% (86)	5.5% (5)	100.0% (91)
Schollevaar Zuid	95.7% (286)	4.3% (13)	100.0% (299)

Bron: Scholierenonderzoek Verwey-Jonker Instituut, 2008

Tabel 3.12 Tienerzwangerschap naar wijk

	Niet zwanger geweest	Wel zwanger geweest	Totaal
Capelle West	100.0% (40)	0.0% (0)	100.0% (40)
Fascinatio/Rivium	90.9% (20)	9.1% (2)	100.0% (22)
's Gravenland	100.0% (151)	0.0% (0)	100.0% (151)
Middelwatering Oost	98.8% (85)	1.2% (1)	100.0% (86)
Middelwatering West	98.6% (71)	1.4% (1)	100.0% (72)
Oostgaarde Noord	98.0% (49)	2.0% (1)	100.0% (50)
Oostgaarde Zuid	99.1% (106)	0.9% (1)	100.0% (107)
Schenkel	100.0% (72)	0.0% (0)	100.0% (72)
Schollevaar Noord	100.0% (54)	0.0% (0)	100.0% (54)
Schollevaar Zuid	99.3% (143)	0.7% (1)	100.0% (144)

Bron: Scholierenonderzoek Verwey-Jonker Instituut, 2008

2. Buurtenquête

Allereerst willen we u graag een aantal korte vragen stellen.

1. Wat is uw postcode?

--	--	--	--	--	--

(Deze gegevens worden alleen gebruikt om uw wijk te bepalen. U blijft anoniem.)

2. Hoe heet de wijk waarin u woont?

- Capelle West
- 's Gravenland
- Schenkel
- Fascinatio/ Rivium
- Middelwatering West
- Middelwatering Oost
- Oostgaarde Zuid
- Oostgaarde Noord
- Schollebaar Zuid
- Schollebaar Noord

Vervolgens willen we graag een aantal vragen stellen over de voorzieningen die aanwezig zijn in uw wijk. Dit betreft de wijk die u bij vraag 2 heeft aangegeven.

3. Zijn de volgende voorzieningen aanwezig in uw wijk?

Het gaat er niet om hoe vaak u van deze voorzieningen gebruikmaakt, we willen alleen weten of ze er zijn.

	Ja	Nee	Weet niet
Supermarkt	☐	☐	☐
Bakker	☐	☐	☐
Snackbar	☐	☐	☐
Postkantoor/postservicepunt	☐	☐	☐
Café	☐	☐	☐
Restaurant	☐	☐	☐
Openbare bibliotheek/Boekenbus	☐	☐	☐
Kerk	☐	☐	☐
Moskee	☐	☐	☐
Synagoge	☐	☐	☐

4. Zijn de volgende voorzieningen aanwezig in uw wijk?

Het gaat er niet om hoe vaak u van deze voorzieningen gebruik maakt, we willen alleen weten of ze er zijn.

	Ja	Nee	Weet niet
Basisschool	☐	☐	☐
Crèche/kinderdagverblijf	☐	☐	☐
Speeltuin/ speelveld	☐	☐	☐
Sport/recreatiecentrum	☐	☐	☐
Buurt/ Jongeren centrum	☐	☐	☐
Zwembad	☐	☐	☐
Park	☐	☐	☐

In de vorige vragen vroegen we u of bepaalde voorzieningen aanwezig waren in uw wijk. In onderstaande vraag willen we graag weten in hoeverre u tevreden bent over het aantal voorzieningen in uw wijk.

Dit betreft dus niet de kwaliteit van deze voorzieningen.

5. Hoe tevreden bent u met het aantal:

	Ze Tevreden	Tevreden	Ontevreden	Ze Ontevreden
a. Winkels in uw wijk?	☐	☐	☐	☐
b. Horecagelegenheden in uw wijk?	☐	☐	☐	☐
c. Religieuze voorzieningen in uw wijk?	☐	☐	☐	☐
d. Scholen / crèches in uw wijk?	☐	☐	☐	☐
e. Sport- en recreatie mogelijkheden in uw wijk?	☐	☐	☐	☐

De volgende vragen gaan over participatie voor en door bewoners in uw wijk.

6. Heeft uw wijk een buurtvereniging of wijkraad?

- Ja
- Nee
- Weet ik niet

7. Hoe vaak zetten bewoners in uw wijk zich in voor de leefbaarheid en veiligheid in uw buurt, bijvoorbeeld door contact op te nemen met politie of gemeente?

- Vaak
- Soms
- Een enkele keer
- Nooit
- Weet ik niet

8. Zet u zich in voor de leefbaarheid en veiligheid in uw wijk of bent u actief in een wijkraad of buurtvereniging?

- Vaak
- Soms
- Een enkele keer
- Nooit

9. Bent u als bezoeker, deelnemer of als organisator wel eens betrokken geweest bij sociale wijkactiviteiten, zoals een buurtfeest of een sporttoernooi?

- Vaak
- Soms
- Een enkele keer
- Nooit

10. Zijn er in uw wijk sociale wijkactiviteiten, zoals een buurtfeest of een sporttoernooi?

- Ja
- Nee
- Weet ik niet

11. Hoe vaak zijn bewoners in uw wijk betrokken bij sociale wijkactiviteiten, zoals een buurtfeest of een sporttoernooi?

- Vaak
- Soms
- Een enkele keer
- Nooit
- Weet ik niet

12. Heeft uw wijk een wijkkrant, nieuwsbrief of eigen website?

- Ja
- Nee (u gaat door naar vraag 15)
- Weet ik niet (u gaat door naar vraag 15)

13. Hoe vaak zijn bewoners uit uw wijk betrokken bij het maken van een wijkkrant, nieuwsbrief of website?

- Vaak
- Soms
- Een enkele keer
- Nooit

14. Leest u de gemeenteberichten over uw wijk in de huis-aan-huiskrant, de wijkkrant, nieuwsbrief of op de website?

- Vaak
 Soms
 Een enkele keer
 Nooit

*De volgende stellingen zullen gaan over het saamhorigheidsgevoel van buurtbewoners over **de buurt**. Met de buurt bedoelen we het gedeelte van de wijk waar u uw dagelijkse handelingen verricht.*

15. Geef voor elk van de volgende stellingen aan in welke mate u het er mee eens bent:

	<i>Zeer Eens</i>	<i>Eens</i>	<i>Oneens</i>	<i>Zeer Oneens</i>
a. Dit is een hechte buurt	☐	☐	☐	☐
b. Mensen in deze buurt zijn bereid om burens te helpen	☐	☐	☐	☐
c. Mensen in deze buurt kennen elkaar nauwelijks	☐	☐	☐	☐
d. Mensen in deze buurt delen niet dezelfde waarden en normen	☐	☐	☐	☐
e. Mensen uit deze buurt zijn te vertrouwen	☐	☐	☐	☐
f. Mensen in deze buurt kunnen over het algemeen slecht met elkaar overweg	☐	☐	☐	☐
g. Niemand in deze buurt interesseert het wat er met mij gebeurt	☐	☐	☐	☐
h. Wanneer ik van huis ben, weet ik dat mijn burens een oogje in het zeil houden	☐	☐	☐	☐
i. Mensen in deze buurt leveren elkaar geregeld een gunst	☐	☐	☐	☐
j. Mensen in deze buurt vragen elkaar om adviezen	☐	☐	☐	☐
k. Mensen in deze buurt gaan regelmatig bij elkaar op bezoek	☐	☐	☐	☐

16. Hoeveel volwassenen uit de buurt kent u van gezicht?

- Zeer veel volwassenen
 Veel volwassenen
 Weinig volwassenen
 Zeer weinig volwassenen

17. Hoeveel kinderen uit de buurt kent u van gezicht?

- Zeer veel kinderen
 Veel kinderen
 Weinig kinderen
 Zeer weinig kinderen

18. Hoe gemakkelijk is het voor u om in deze buurt mensen te herkennen die niet in deze buurt wonen?

- Zeer moeilijk
- Moeilijk
- Gemakkelijk
- Zeer gemakkelijk

19. Wat zijn de dingen die u prettig vindt aan het leven in uw buurt?

.....

.....

.....

20. Wat zijn de dingen die u onprettig vindt aan het leven in uw buurt?

.....

.....

.....

21. In hoeverre bent u het eens met de volgende stellingen?

	<i>Zeer Eens</i>	<i>Eens</i>	<i>Oneens</i>	<i>Zeer Oneens</i>
a. Wetten en regels zijn er om gebroken te worden	☐	☐	☐	☐
b. Het is goed om te doen waar je zin in hebt, als anderen daar maar geen last van hebben	☐	☐	☐	☐
c. Het maakt tegenwoordig niet uit hoe je je geld verdient; legaal of illegaal	☐	☐	☐	☐
d. Als er onenigheid is tussen gezin/ vrienden dan is het niet de taak van de buurt om zich daarmee te bemoeien	☐	☐	☐	☐
e. Jongeren die overlast veroorzaken hoeven geen prioriteit te zijn voor de politie	☐	☐	☐	☐
f. Veel mensen in de buurt zijn laat op de avond bang om naar buiten te gaan	☐	☐	☐	☐
g. Als jongeren om de paar maanden een keertje spijbelen, vind ik dat niet zo'n probleem	☐	☐	☐	☐
h. Er zijn plekken in deze buurt waar je beter niet kan komen	☐	☐	☐	☐
i. Je neemt een groot risico als je laat op de avond alleen door deze buurt loopt	☐	☐	☐	☐
j. Graffiti in mijn buurt vind ik een probleem/ zou ik een probleem vinden	☐	☐	☐	☐
k. In het openbaar alcohol drinken in mijn buurt vind ik een probleem/ zou ik een probleem vinden	☐	☐	☐	☐
l. In het openbaar drugs gebruiken/ handelen in mijn buurt vind ik een probleem / zou ik een probleem vinden	☐	☐	☐	☐
m. Rondhangende jongeren in mijn buurt vind ik een probleem/ zou ik een probleem vinden	☐	☐	☐	☐

22. Geef aan in hoeverre het waarschijnlijk is, dat mensen uit uw buurt op de volgende manieren zullen handelen.

(Met handelen bedoelen wij het ondernemen van actie in de vorm van bijvoorbeeld ingrijpen, het bellen naar ouders of politie, het aanspreken van jongeren in deze situaties, etc.)

	Zeer Waarschijnlijk	Waarschijnlijk	Onwaarschijnlijk	Zeer Onwaarschijnlijk
a. Handelen als jongeren spijbelen en rondhangen	☐	☐	☐	☐
b. Handelen als jongeren graffiti spuiten	☐	☐	☐	☐
c. Handelen als jongeren zich respectloos gedragen	☐	☐	☐	☐
d. Handelen als jongeren vechten	☐	☐	☐	☐
e. Handelen als voorzieningen worden gesloten	☐	☐	☐	☐
f. Handelen als jongeren drugs en alcoholgebruiken	☐	☐	☐	☐

De volgende vragen gaan over algemene zaken over de situatie van uw buurt.

23. Hoe lang woont u in uw huidige buurt?

(Aantal (hele) woonjaren, in cijfers)

Aantal (hele) jaren:

24. Heeft u de indruk dat er veel mensen in uw buurt verhuizen?

- Zeer vaak
- Redelijk vaak
- Nauwelijks
- Zelden

25. Hoe waarschijnlijk is het dat u ervoor kiest om uit uw buurt te verhuizen in de komende 5 jaar?

- Zeer waarschijnlijk
- waarschijnlijk
- onwaarschijnlijk
- Zeer onwaarschijnlijk

26. Woont u momenteel in een koop- of huurwoning?

- Koopwoning
- Huurwoning

Tot slot volgen er nog enkele algemene vragen over uw achtergrond.

Deze gegevens worden anoniem verwerkt.

27. Wat is uw geslacht?

- Man
 Vrouw

28. Wat is uw geboortejaar?

1	9		
---	---	--	--

29. Tot welke bevolkingsgroep behoort u of rekt u zich?

(meerdere antwoorden mogelijk)

☐ Nederlandse	☐ Turkse
☐ Surinaamse	☐ Marokkaanse
☐ Antilliaanse	☐ Wil ik niet zeggen
☐ Arubaanse	☐ Anders, namelijk ____
☐ Nederlands-Indisch	

30. Wat is uw religieuze achtergrond?

☐ Rooms-katholiek	☐ Hindoeïstisch
☐ Protestants	☐ Boeddhistisch
☐ Nederlands- Hervormd	☐ Atheïstisch (niet gelovig)
☐ Gereformeerd	☐ Geen
☐ Joods	☐ Wil ik niet zeggen
☐ Islamitisch	☐ Anders, namelijk ____

31. Hoe is uw huishouden samengesteld?

- Alleenstaand
 Alleenstaand met kinderen
 (Echt)paar / samenwonend stel
 (Echt)paar met kinderen
 Studentenwoning/ Woongroep
 Overig

32. Wat is de hoogst behaalde opleiding die u heeft afgerond?

- Basis onderwijs / lager onderwijs
- Lager beroeps onderwijs (LBO, VBO, LTS, LEAO, huishoudschool, VMBO-beroepsgericht)
- Mavo/VMBO (VMBO-theoretisch of -gemengd)
- Havo
- Vwo (Atheneum, Gymnasium, Lyceum)
- Middelbaar beroepsonderwijs (Mbo, ROC, AOC)
- Hoger beroepsonderwijs (Hbo)/ Universiteit
- Anders, namelijk

33. Kunt u aangeven welke situatie op u het meest van toepassing is?

- Werkend namelijk:

Beroep:
Sector:

- Scholier/student
- Geen werk / werkzoekend
- Werk in eigen huishouding/ huishouden ouders
- Gepensioneerd/ VUT/ rentenier
- Arbeidsongeschikt / invalide
- Vrijwilligerswerk
- Anders, namelijk

34. Deze enquête ging over uw wijk en buurt. Heeft u onderwerpen gemist die wel belangrijk zijn in uw buurt en/ of heeft u andere opmerkingen over deze enquête? Geef dit dan hier a.u.b. aan.

.....
.....
.....

35. Wilt u kans maken op een van de drie VVV-irischeques t.w.v. €30,-, laat dan hier uw naam en e-mailadres achter. Indien u hebt gewonnen zullen wij via uw e-mailadres contact met u opnemen. Over de uitslag kan niet worden gecorrespondeerd.

- Ik wil graag kans maken op een VVV-irischeque t.w.v. €30,- en doe mee aan de loting.
- Ik wil géén kans maken op een VVV-irischeque t.w.v. €30,- en doe dan ook niet mee aan de loting.

Wij willen u van harte bedanken voor de medewerking aan ons onderzoek.

3. Items Scholierenonderzoek

48 Kies het antwoord dat het beste jouw mening weergeeft.

NEE! nee ja JA!

- Als een kind in jouw buurt iets zou vernielen, zou hij/zij dan aangesproken worden door buurtbewoners?
- Als een kind in jouw buurt andere kinderen zou pesten, zou hij/zij dan aangesproken worden door buurtbewoners?
- Als jongeren in jouw buurt serieus met elkaar zouden gaan vechten, zouden buurtbewoners dan de politie bellen?
- In de buurt waar ik in woon, wonen mensen die trots op me zijn als ik iets goeds doe.
- In de buurt waar ik in woon, zijn voldoende activiteiten voor jongeren van mijn leeftijd (zoals sportclubs).
- Ik voel me veilig in de buurt waar ik in woon.
- Ik zou graag uit deze buurt verhuizen.
- In de buurt waar ik in woon, wonen mensen die mij aanmoedigen om mijn best te doen.

49 Kies het antwoord dat het beste jouw mening weergeeft.

NEE! nee ja JA!

- Als ik zou moeten verhuizen, zou ik deze buurt erg missen.
- De buuren valt het op als ik iets goed doe en ze zeggen dat ook tegen me.
- Ik vind dat ik in een leuke buurt woon.
- Er wonen veel volwassenen bij mij in de buurt, met wie ik kan praten over dingen die belangrijk voor mij zijn.
- In de buurt waar ik in woon, wordt vaak verhuisd.